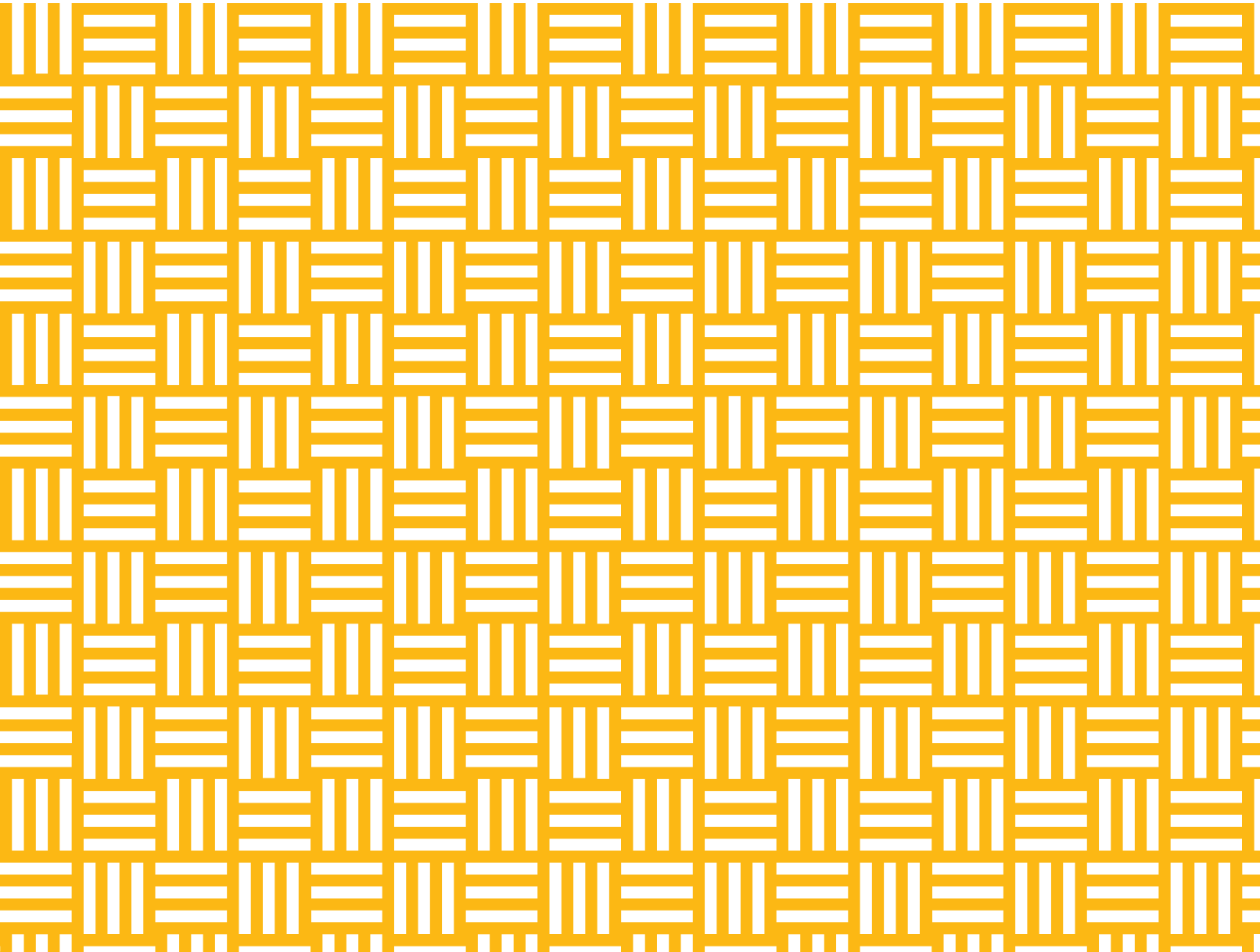

Регионална платформа на западен Балкан за застапување
на слободата на медиумите и за заштита на новинарите
Western Balkan's Regional Platform for Advocating
Media Freedom and Journalists' Safety

Показатели за степенот на слобода на медиумите и за безбедноста на новинарите [МАКЕДОНИЈА]

РЕЗИМЕ НА НАОДИ

**Показатели за
степенот на слобода
на медиумите и
за безбедноста на
новинарите
[МАКЕДОНИЈА]**

РЕЗИМЕ НА НАОДИ

**Автори: Бесим Небиу,
Насер Селмани,
Драган Секуловски
Дениз Сулејман
Ноември 2018.**

Показатели за степенот на слобода на медиумите и за безбедноста
на новинарите (Македонија) - Резиме на наоди

Издавач

Здружение на новинарите на Македонија

ЗДРУЖЕНИЕ
НА НОВИНАРИТЕ
НА МАКЕДОНИЈА

Автори

Бесим Небиу,
Насер Селмани,
Драган Секуловски
Дениз Сулејман

Лектор

Вања Димитрова

Тираж

100

Дизајн

Lavi studio

Оваа публикација е изготвена со финансиска помош од Европската унија и Кралството Холандија. Содржината на оваа публикација е исклучива одговорност на Здружение на новинарите на Македонија и авторите и на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Европската унија и Кралството Холандија.

This project is funded by
The European Union

Kingdom of the Netherlands

Содржина

Содржина	5
Цели на проектот и методологија на истражувањето	5
Правна заштита на слободата на медиумите	6
Позицијата на новинарите во редакцијата, професионалната етика и нивото на цензура	7
Безбедност на новинарите и статистика на неказливост	8
Преглед на индикатори за нивото на слободата на медиумите и безбедноста на новинарите на Западен Балкан	11
А. Правна заштита на медиумските и новинарските слободи	12
В. Положбата на новинарите во редакцијата, професионалната етика и нивото на цензура	21
С. Безбедноста на новинарите	28

Цели на проектот и методологија на истражувањето

Овој извештај ги презентира резултатите од истражувањето спроведено во рамки на регионалниот проект “Регионална платформа за заговарање за слобода на медиумите и безбедност на новинарите од Западен Балкан”, што го спроведуваат новинарските здруженија од Босна и Херцеговина, Косово, Македонија, Србија и синдикатот на медиумите од Црна Гора. Извештајот е ново продолжение на базичната студија која пошироко ја опиша правната, социо-економската и политичката состојба во однос на слободата на медиумите и безбедноста на новинарите и која ги идентификуваше клучните предизвици и препораки за дејствувањето на новинарските здруженија и другите субјекти¹. Главната цел на ова трето истражување е да се идентификуваат најновите промени и да се спореди сегашната состојба со медиумските слободи и безбедноста на новинарите со онаа што беше констатирана во 2016 и 2017 година.

Ова истражување го спроведоа Бесим Небиу, Насер Селмани, Драган Секуловски и Дениз Сулејман, врз основа на заедничка методологија за сите пет земји. Беа применети неколку квалитативни и квантитативни методолошки постапки за собирање и анализа на податоците:

¹ Здружение на новинарите на Македонија, “Показатели за нивото на медиумските слободи и безбедноста на новинарите – Македонија”, (Скопје: ЗНМ, 2016). Достапно на: <http://safejournalists.net/wp-content/uploads/2017/01/Full-MK-ENG-Digital.pdf>

- Квалитативна анализа на документи (QDA): истражувачки студии и анализи објавени од други истражувачки организации, академски институции, невладини организации, индивидуални истражувачи и др.; официјални документи објавени од јавни институции (законски и подзаконски акти, стратегии, годишни извештаи, записници од состаноци, соопштенија за јавност и др.) и статии објавени во медиумите (текстови, статии, извештаи и други публикувани материјали);
- Квалитативни интервјуа со 19 поединци (новинари, правници, медиумски експерти, претставници на јавни институции и на невладини организации);
- Официјални статистички податоци доебиени од јавните институции, вклучувајќи ги општините и/или собрани од извори достапни на веб страниците на институциите, како и други публикувани извори.

А. Правна заштита на слободата на медиумите

Состојбата со слободата на медиумите во 2018 година во Македонија бележи благо подобрување, но отсутствуваат сериозни системски реформи што ќе создаваат поволен амбиент за непречен развој на медиумите и развивање на професионално новинарство.

Уставот на Македонија гарантира слобода на медиумите, меѓутоа, ваквите гаранции не се пренесуваат и во законските и подзаконските акти. Сериозен проблем претставува и неспроведувањето или нивното селективно спроведување.

Новата влада, формирана во јуни 2017 година, вети подобрување на состојбата со слободата на говорот преку подобрување на законската регулатива, со што се уредува работата на медиумите. Ниеден од ветените законски проекти не се усвоени во Собранието. Само измените и дополнувањата на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги се во напредна фаза, но усвојувањето на Законот е блокирано од опозицијата во Собранието со поднесување на над 60 амандмани и развлекување на расправата во Комисијата за транспорт и врски.

Останатите закони, како што е Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета, Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, како и утврдувањето модел за субвенционирање на печатените медиуми, с уште се во почетна фаза. Начелно, со овие измени, Владата тврди дека сака да го усогласи Законот за клевета со европските стандарди и да го олесни пристапот до информации од јавен карактер.

Измените во Законот за АВМУ главно се усогласени со новинарската и медиумската заедница, меѓутоа, останаа разликите околу моделот за финансирање на Македонската радио-телевизија. Новинарските и медиумските организации инсистираат еден отсто од буџетот, што е околу 30 милиони евра, да се одвојува годишно од Буџетот на државата за финансирање на јавниот сервис. Владата го одбива овој предлог со објаснување дека нема пари, а во меѓувреме го смени моделот за финансирање на МРТ претставувајќи ја мерката како привремена додека не се донесат новите измени во Законот за АВМУ, во кој е вградено компромисно решение за скалесто зголемување на процентот на буџетот за финансирање на МРТ, кој во 2020 година треба да достигне до еден отсто од државниот буџет. (А.1)

Јавниот радиодифузен сервис, Македонската радио-телевизија нема институционална автономија поради политизирани управувачки органи и отсуство на одржливо финансирање. Владата во 2017 година го преполови буџетот на МРТ претставувајќи го тоа како привремена мерка, додека управните органи на куќата с уште се поврзани со претходната власт. (А.1)

Во фазата на подготвувањето на измените и дополнувањата на Законот за АВМУ, Владата се обиде да ги регулира новинарските стандарди со закон. Но, под притисок на новинарската заедница таа се откажа од намерата да ги санкционира со закон етичките стандарди во известувањето на медиумите. Постои тенденција за подобрување на работата на Агенцијата за медиуми, која последната година е поактивна и нејзините ставови за проблемите во медиумите се доближуваат до ставовите на професионалните медиумски организации, посебно што се однесуваат за дискриминацијата и говорот на омраза во медиумите. Ваквата позитивна тенденција во работата на медиумскиот регулатор ја забележува и ОБСЕ во последниот извештај за известувањето на медиумите за време на изборната кампања за локалните избори во 2017 година. Слично мислење во врска со работата на регулаторот имаат и медиумските експерти. (Дел А.1)

Во врска со известувањето на медиумите за време на кампањата за локалните избори кои се одржаа во октомври 2017 година, Агенцијата за медиуми покренала 14 прекршочни пријави против медиуми поради разни повреди на Изборниот законик. Меѓутоа, најголем дел од пријавите беа одбиени од судовите, а за три пријави беа изречени пониски казни од предвидените во Законот.

Совладина одлука беше укината владиното рекламирање, воведено од претходната власт, која овој вид на огласување во медиумите го користеше како инструмент за влијание врз уредувачката политика на медиумите. Иако Владата ги укина владините реклами, во летото 2018 година, во тајни преговори со опозицијата воведо нов вид на финансирање политичка пропаганда во медиумите, платено со јавни пари. Така, во дополнувањата на

Изборниот законик се предвиде можност дел од јавните пари за финансирање на партиите да се користат и за плаќање на политичка пропаганда во медиумите за време на изборна кампања, а Државната изборна комисија доби надлежност да го оценува известувањето на онлајн медиумите за време на изборна кампања. Овој потег беше критикуван од новинарската заедница како враќање на владините реклами и продолжување на клиентелистичките врски меѓу политичките партии и сопствениците на медиумите, и како обид да се попречува пристапот до интернет.

И покрај тоа што Владата ги укина владините реклами, општините во Македонија продолжија да трошат јавни средства за финансирање на локалните и регионалните медиуми. Истражувањето на ЗНМ покажа дека две третини од општините во 2018 година трошеле или до крајот на годината имаат намера да потрошат околу половина милион евра за рекламирање и ангажирање на новинари со авторски договори. (A.1)

Владата не го усогласи Законот за граѓанска одговорност за клеветата и навреда со новите европски трендови, иако тоа беше предвидено во реформскиот план 18. Клеветата е декриминализирана во 2012, и од тогаш бројот на тужби против новинари е драстично намален. Тогаш пред кривичниот суд имаше над 300 тужби за клеветата против новинари, додека годинава пред Граѓанскиот суд има околу 30 активни предмети. Интервјуираните новинари сметаат дека тужбите за клеветата и навреда сè помалку се користат од страна на властите за притисок врз критичкото новинарство. Исклучок прават претставниците на владината Демократска унија за интеграција, кои сè уште покренуваат тужби против критички медиуми на албански јазик. Најдрастичен пример беше пресудата на Граѓанскиот суд во Скопје, кој на главниот уредник на весникот „Лајм“ Исен Салиу му изрече глоба од 10.000 евра, како надоместок на нематеријална штета за нарушување на честа и угледот на лидерот на ДУИ Али Ахмети. Апелација пресудата ја врати на повторно разгледување. (A.2)

Граѓанскиот суд во Скопје одбива да го примени Законот за граѓанска одговорност за клеветата за предмети против онлајн медиуми повикувајќи се на друг закон дека тие не биле дефинирани како медиуми. Ваквата практика ја легализираше и Апелациониот суд во Скопје, додека сосема друга судска практика постои во останатите апелациони судови, кои ги процесуираат тужбите за клеветата против онлајн медиумите. Однесувањето на судовите во Скопје ЗНМ го оцени како политички мотивирано со цел да и даде лажно алиби на Владата да воведи построга регулација на онлајн медиумите. ЗНМ поднесе барање до Врховниот суд за усогласување на судската практика, но досега тој се нема изјаснето. (A.2)

Во Македонија не се лиценцира новинарската професија, меѓутоа, во Законот за медиуми има обид да се дефинира поимот новинар. Таквиот обид на власта беше отфрлен од новинарската заедница, која бара дефиницијата да се избрише од Законот. (A.4)

Изворите на информации во Македонија се заштитени со закон, меѓутоа, практиката покажува сосема нешто друго. Новинарот Томислав Кежаровски во 2013 година беше осуден за откривање на идентитет на заштитен сведок, а основната причина зошто беше прогонет беше неговото одбивање во предистражна постапка да ги открие изворите на информации. (A.5)

Правото на слободен пристап до информации од јавен карактер го гарантира македонското законодавство, но во Законот има премногу основи според кои институциите можат да ги одбијат барањата за слободен пристап и од граѓаните, а рокот од 30 дена за чекање е предолг за новинарите. Од друга страна, институциите продолжуваат да бидат нетранспарентни кон новинарите, кои ги игнорираат прашањата на новинарите или пак даваат нецелосни информации. (A.6)

В. Позицијата на новинарите во редакцијата, професионалната етика и нивото на цензура

Истражувањата спроведени во Македонија последната година покажуваат дека постојат сериозни ограничувања на новинарските слободи. Ваквата перцепција произлегува од анкетите со новинарите спроведени од новинарските организации и од интервјуата со медиумски експерти.

Новинарите лесно губат работа затоа што немаат правна заштита од институциите и затоа што не ги познаваат своите права. И понатаму платите се ниски и се под просекот на просечните месечни примања во државата, а малку новинари имаат безбедно работно место со постојан договор за вработување со обезбедени социјални и работнички бенефиции. (B.1)

Просечната месечна нето-плата на новинарите изнесува 18.800 денари, што е за околу 30% помала од просечната плата исплатена во земјата во 2018 година. Половина од нив немаат договор за вработување на неопределено време, а помал дел се ангажирани со авторски договор. Според последното истражување на ССНМ, на мнозинство новинари им доцнат платите. Има новинари во внатрешноста на Македонија, кои работат дури и за пониски плати од 12 илјади денари. (B.1)

Поради ваквата незавидна состојба на новинарите тие стануваат лесно подложни на притисок во нивните редакции и практикуваат самоцензура. Тие не бараат заштита затоа што немаат доверба во институциите или затоа што ризикуваат да ја изгубат работата. Затоа нема ниту една пресуда поврзана со мобинг на работа против новинар. Еден од индикаторите за постоењето на притисок во редакциите е фактот што најголем дел од анкетираниите новинари инсистираат да бидат анонимни поради страв дека можат да имаат последици на работа. (B.1)

Приватните медиуми на своите веб-страници не објавуваат внатрешни акти, кои ја гарантираат независноста на уредничкиот колегиум од менаџментот на медиумите. Најеклатантен пример за вмешување на менаџментот во слободата на новинарите е директор на национална приватна телевизија, кој јавно призна дека му дал наредба на главниот уредник да не ги објави изјавите на претседателот на Здружението на новинарите на Македонија. (B.2)

Слична е состојбата и со новинарите во Македонската радио-телевизија, каде што поради политизацијата на управните органи и независната финансиска состојба, тие се изложени на притисок преку покренување дисциплински мерки, финансиски казни, прераспределба на други работни места и сл. Од друга страна, послушните новинари се фаворизираат со парични награди или патувања надвор од земјата. (B.3)

Професионалците се маргинализираат и им се даваат споредни теми да обработуваат, а ова се одразува на содржините во информативните програми, вели еден новинар од МРТ, кој инсистира да остане анонимен. (B.3)

Притисокот кон непрофитните медиуми од кои дел се бават со истражувачко новинарство е намален споредбено со притисокот кој беше присутен во последните неколку години кога новинарите и уредниците од овие медиуми често беа во јавноста дискредитирани на лична основа и кон нив се користеше говор на омраза поради нивната јавна критика кон властите и бизнисмените блиски до Владата. (B.4)

Соочени со ваквата незавидна положба, новинарите во јавниот и во приватните медиуми ретко обработуваат сензитивни теми, туку претежно покриваат дневно-политички настани. Сега почести се дебатите во приватните телевизии, но во јавноста постои впечаток дека исти експерти, блиски до одредени политички и економски центри на моќ, дефилираат во тие програми. (B.5)

С. Безбедност на новинарите и статистика на неказниост

Бројот на напади врз новинари се намали, но во институциите има силно присуство на политика на неказниост за насилство врз новинари. Последната година Здружението на новинарите регистрираше шест напади врз новинари, еден физички напад, една смртна закана, две арбитражни приведувања од полиција, еден случај на уништување имот

на новинар и еден случај попречување на фоторепортери да известуваат од јавен настан. Споредено со претходната година, кога имаше 18 напади, бројот е намален за три пати.

Позитивно е што годинава институциите ја прекинаа политиката на неказниост за насилство врз новинари, која траеше скоро десет години. Македонските судови во овој период донесоа две судски пресуди, со кои напаѓачите на новинари се осудуваат со затворска, односно парична казна. (C.1)

Намалувањето на притисокот врз новинарите, како резултат од промената на политичкиот амбиент го забележа и Европската комисија во извештајот за напредокот на Македонија во 2018 година². Меѓутоа, Комисијата оценува дека не е доволно властите само да ги регистрираат и да ги осудат нападите, туку Јавниот обвинител треба и сериозно да ги истражува и да ги повика на одговорност насилниците.

Основниот суд Скопје 1 во септември годинава го осуди на шест месеци затвор Матија Каников, кој во февруари лани, по завршувањето на протестот на Движењето „За заедничка Македонија“, против формирањето на новата влада, физички ги нападна новинарот на порталот А1 он Александар Тодевски и камерманот Владимир Желчевски. После еден месец, полицијата го расветли случајот и поднесе кривична пријава против Каников³, а во септември годинава судот го осуди на затворска казна⁴. Од одбраната на осудениот најавена е жалба на пресудата и се чека одлука од Апелациониот суд во Скопје.

Ефикасна постапка институциите водеа и во случајот на новинарот Армандо Брахо од Струга, кој во јануари 2018 година беше физички нападна од активисти на опозициската партија Алијанса на Албанците на Зијадин Села со цел да го спречат да известува од предизборен митинг на оваа партија⁵. Полицијата набрзо ги идентификуваше напаѓачите и покрена пријави пред Прекршочниот суд во Струга. После шест месеци судот ги прогласи за виновни напаѓачите на Брахо и ги казни со парична глоба. Оваа одлука на судот е обжалена од одбраната.

Она што најмногу загрижува во врска со безбедноста на новинарите во 2018 година е фактот што полиција арбитражно привеле неколку новинари во полициска станица и со тоа ги попречи во извршувањето на нивната професионална работа. (C.2)

² Европска комисија, Скопје, 2018 година, <https://bit.ly/2qJPOKv>, пристапено на 5 септември 2018 година.

³ ЗНМ, „МВР го расветли нападот на новинарите на А1 он“, Скопје, 2018 година, <http://znm.org.mk/?p=3119>.

⁴ ЗНМ, „Поздравена е затворската казна за напаѓачот на новинарите од А1 он“, Скопје, 2018 година, <http://znm.org.mk/?p=4663>.

⁵ ЗНМ, „Осуда за напад на новинар во Струга“, Скопје, 2018 година, <http://znm.org.mk/?p=4196>.

Првиот најсериозен инцидент со новинари предизвикан од Министерството за внатрешни работи се случи во ноември 2017 година, кога припадници на полицијата го приведоа во полициска станица камерманот на Телевизијата 21 Ибрахим Махмути и фоторепортерот од Косово Бљерим Укаб. Тие беа задржани во станицата повеќе од шест часа под обвинение дека во текот на објавувањето на пресудата за контроверзниот случај „Монструм“, во судницата ја сликале судијката⁷. Двајцата новинари беа ослободени откако за случајот интервенираше меѓународната заедница, а претставник на ОБСЕ разговараше со одговорните во полициската станица. После овој инцидент полицијата не покрена никакви постапки против нејзините припадници поради приведувањето на новинарите.

Полесен инцидент со новинар полицијата предизвика и во јуни годинава на протестите против Договорот со Грција пред Собранието, кога беше приведен новинарот на Инфомакс Борислав Стоилковиќ, под изговор дека ги снимал во лице полицајците и одбил да се легитимира⁸.

Загрижува фактот што добар дел од нападите што се случиле последните пет години воопшто не се расветлени или постапките се несоодветно водени. Новото раководство на Министерството за внатрешни работи се жали дека за одреден број предмети сторителите нема да можат да се откријат затоа што претходната власт истрагите ги водела непрофесионално, а во некои случаи недостигаат и докази⁹. Од 59 напади врз новинари што се случиле во последните пет години, полицијата досега има целосно расчистено само седум, со поднесени кривични пријави против сторителите. (С.3)

Полицијата го открила напаѓачот на сопственикот на порталот Доказ, Марјан Стаменковски, кој во 2015 година во центарот на Скопје беше нападнат физички, при што се здобил со тешки телесни повреди. Откриен е и напаѓачот на новинарската екипа на А1 он, која беше физички нападна во центарот на Скопје по протестот на Движењето „За заедничка Македонија“.

Според извештајот, полицијата досега не успеала целосно да реши 13 предмети за напади врз новинари, кои се однесуваат на физички напади и закани и уништување на имот. Нерасчистени остануваат физичките напади и уништување на опремата на неколку новинари од страна на учесници во протестите на Движењето „За заедничка Македонија“, кои

на 27 април 2017 година насилно влегоа во Собранието за да го спречат формирањето на новата власт. Полицијата не успеа да ги открие ниту сторителите што во 2015 година го запалија џипот на новинарот Бранко Тричковски.

За осум напади, полицијата ја завршила истрагата и поднела барање за покренување прекршочна постапка, од кои четири предмети се однесуваат на физички напади, од кои во два случаи на новинарите им биле нанесени видливи повреди. Овие потешки напади се третираат исто со други напади кога новинарите добивале шлаканици или закани дека физички ќе бидат нападнати.

Работата до крај полицијата не ја завршила и за други осум предмети, кога по завршувањето на истрагата, наместо да поднесе соодветни пријави, доставила само известувања до Јавното обвинителство. Ова може да се толкува како обид на полицијата да ги заблудети предметите со цел да ги развлече во полициско-обвинителските лавиринти.

Таков е случајот на еден полицаец, кој во 2016 година со полициска палка тепал новинар на протестот против аболицијата на високи функционери на ВМРО-ДПМНЕ обвинети за криминал, пред Канцеларијата на претседателот Ѓорге Иванов, во центарот на Скопје. Дополнително е утврдено дека полицаецот ги надминал службените овластувања, меѓутоа, полицијата одбила да покрене пријава против него, туку за тоа само го известила Обвинителството, кое досега не презело ништо во врска со овој предмет.

Седум предмети полицијата ги смета за решени оти ги упатила оштетените новинари да си ги заштитат нивните права преку поднесување приватни тужби. Во извештајот нема податоци дали полицијата ги идентификувала напаѓачите и обезбедила докази што потоа ги ставила на располагање на жртвите со цел поефикасно да ја водат судската постапка.

За два предмети, во неможност да ги открие напаѓачите, МВР поднело кривични пријави против непознати сторители, а други два предмети ги затворило оти смета дека нема доволно елементи за отворање истрага.

Во неможност да ги открие напаѓачите на новинари, во два случаи полицијата покренува кривична пријава против непознат сторител. Таков е случајот на новинар од Охрид, кој бил нападна од непознати лица со метални шипки, нанесувајќи му тешки телесни повреди.

6 ЗНМ, „ЗНМ го осудува приведувањето на новинари во полиција“, Скопје, 2017 година, <http://znm.org.mk/?p=3866>.

7 ЗНМ, „ЗНМ го осудува приведувањето на новинари во полиција“, Скопје, 2017 година, <http://znm.org.mk/?p=3866>.

8 Прес24, „Видео: Приведен новинар на вчерашните протести - полицијата го влечеше во комбето“, Скопје, 2018 година, <https://bit.ly/2NvoUs5> пристапено на 24 јули 2018 година.

9 Точка, „Спасовски:15 нерасчистени случаи за напад врз новинари, намерно не било постапувано на време“, Скопје, 2018 година, <https://bit.ly/2QcXx4F> пристапено на 28 септември 2018.

Некогаш, навредите на новинари, заканите, па дури и смртните закани, полицијата ги решава само со писмено или усно предупредување на насилниците. На овој начин таа смета дека решила десет предмети на вербални напади и закани на новинари. Само со предупредување поминало и лицето што во 2015 година со физичка закана го избркало од ресторан новинарот Борјан Јовановски поради неговите критички ставови кон тогашната власт. Само со устен укор поминало и приватното обезбедување на Трговскиот центар во Штип, кое во 2017 година спречило новинар на Телевизијата 24 Вести да ги сними градежните работи во Трговскиот, при што му ја оштетило и камерата.

Во Македонија нема посебни механизми за следење и известување за нападите и заканите врз новинари. Врз основа на извештаите од Министерството за внатрешни работи и Јавното обвинителство се забележува една негативна појава во водењето на истрагите за нападите врз новинари. Овие две институции меѓусебно се обвинуваат за развлекување на истрагите. Од една страна, полицијата тврди дека многу случаи ги решила и ги доставила до обвинителството, а од таму велат дека полицијата не ги идентификувала напаѓачите и не обезбедила доволно докази за ефикасно водење на постапката.

Во Македонија ниту една државна институција не води регистар на напади и закани на новинари. Освен тоа, со исклучок на полицијата, обвинителството и судството генерално се затворени за споделување информации поврзани со предметите за напади врз новинари.

Владата декларативно ги осудува сите инциденти и напади врз новинари¹⁰. Премиерот Зоран Заев и други високи владини функционери редовно ги осудуваат овие напади и ги повикуваат органите на прогонот да ги истражат и да ги казнат напаѓачите.

Досега војската и полицијата немаат усвоени внатрешни документи, кои ги подучуваат нивните припадници како да се однесуваат со новинарите. Овие институции немаат ниту правилници што забрануваат закани, заплашувања или напади врз новинари.

Новата власт во Македонија покажа поголема подготвеност да соработува со Здружението на новинарите за расветлување на сите напади врз новинари. Министерството за внатрешни работи во декември 2017 година потпиша Меморандум со ЗНМ, кој предвидуваше

организирање заеднички активности за прекинување на политиката на неказнивост за нападите врз новинари¹¹. Две обуки¹² беа организирани во Скопје¹³ и пет во другите поголеми градови во Македонија.

Во обид да се прекине политиката на неказнивост за насилството врз новинари, претставници на ЗНМ во јануари годинава се сретнаа со јавниот државен обвинител на Македонија Љубомир Јовевски¹⁴.

Во Македонија истрагите на обвинителството и судството за насилството врз новинари се неефикасни и неефективни. Тешко се следи нивното постапување затоа што двете институции се многу затворени. Резултатите од извештајот на Обвинителството за водените истраги воопшто не се охрабрувачки. Од десет отворени предмети, во четири случаи Обвинителството ги одбило кривичните пријави, бидејќи, според нивната проценка, се работи за загрозување на сигурноста, кое не се гони по службена должност.

Другите пет предмети се уште се на почеток на истрагата, иако еден од нападите се случил пред четири, а друг пред две години. Обвинителството тврди дека се уште работи на утврдување на идентитетот на напаѓачите и на прибирање веродостојни докази. Во два предмети полицијата дури не постапила по барањето на Обвинителството да ги идентификува напаѓачите. Само во еден предмет истрагата е во напредна фаза, каде напаѓачот е идентификуван од полицијата, а Обвинителството работи на утврдување на фактичката состојба, по што ќе следува обвинителска одлука.

Во судско-обвинителскиот систем во Македонија не постојат посебни одделенија кои работат на истраги за случаите на прогон, заштита и обесштетување на новинари со цел да се осигура нивната безбедност и да се спречи политиката на неказнивост. Анализата на извештаите за начинот како полицијата и обвинителството ги водат постапките за напади и закани кон новинари потврдува дека институциите не само што не можат да ги казнат инспираторите и нарачателите на нападите врз новинари, туку тие во најголем дел не се во можност ниту да ги идентификуваат и казнат извршителите на нападите.

Институциите одговорни за расветлување на нападите врз новинари на нивна иницијатива никогаш досега немаат организирано обуки за нивните вработени за важноста на заштитата и промоцијата на слободата на говорот.

¹⁰ *Влада, „Реакција во врска со заканата врз претседателот на ЗНМ Насер Селмани“*, Скопје, 2018 година, <http://vlada.mk/?q=node/14224>, пристапено во септември 2018 година.

¹¹ *Аџон, „ЗНМ и МВР потпишаа Меморандум за соработка“*, Скопје, 2017 година, <https://ajon.mk/archives/838401>, пристапено во септември 2018 година.

¹² *ЗНМ, „Да се стави крај на политиката на неказнивост, да се казнат насилниците“*, Скопје, 2018 година, <https://znm.org.mk/?p=4370>, пристапено во септември 2018 година.

¹³ *Safejournalists.net, „Обуки со полицијата за поголема безбедност на новинари на протести“*, Скопје, 2018 година, <https://bit.ly/2CVrnPX>, пристапено во септември 2018 година.

¹⁴ *ЗНМ, „Претставници на ЗНМ се сретнаа со Јавниот обвинител“*, Скопје, 2018 година, <http://znm.org.mk/?p=4173>, пристапено во септември 2018 година.

**Преглед на индикаторизани војни слободата на
медии и безбедноста
на новинарите на Западен Балкан**

A

Правна заштита на медиумските и новинарските слободи

A.1 Дали националната легислатива ја гарантира слободата на медиумите и дали се спроведува ефективно во пракса? (Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали е загарантирано правото за слобода на изразување и информации? Дали тоа го опфаќа и пристапот до интернет? Дали правните гаранции се спроведуваат и во пракса?	Правото за слобода на изразување е загарантирано со Устав, како и со законите за медиуми, вклучувајќи го и пристапот до интернет. Нема специфичен закон кој го регулира онлајн секторот. Некои закони треба да бидат подобрени (Законите за клевета на ниво на ентитет, Законот за слободен пристап до информации, Законот за комуникации). Правните гаранции не се спроведуваат во пракса доволно ефективно.	Правото за слобода на изразување е загарантирано со Уставот, како и со законите за медиуми, вклучувајќи го и пристапот до интернет. Нема специфичен закон кој го регулира онлајн секторот. Некои законски одредби треба да бидат подобрени (Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги). Правните гаранции не се спроведуваат во пракса доволно ефективно.	Правото за слобода на изразување е загарантирано со Уставот и со повеќе медиумски закони, вклучувајќи го и пристапот до интернет. Нема специфичен закон кој го регулира онлајн секторот. Бидејќи некои од медиумските закони се застарени, моментално се одвива процес на изменување и дополнување на Законот за медиуми, Законот за РТЦГ. Правните гаранции не се спроведуваат во пракса доволно ефективно.	Правото за слобода на изразување е загарантирано со Уставот, како и со законите за медиуми, вклучувајќи го и пристапот до интернет. Нема специфичен закон кој го регулира онлајн секторот. Правните гаранции не се спроведуваат во пракса доволно ефективно.	Правото за слобода на изразување е загарантирано со Уставот, како и со законите за медиуми, вклучувајќи го и пристапот до интернет. Нема специфичен закон кој го регулира онлајн секторот. Правните гаранции не се спроведуваат во пракса доволно ефективно. Генерално, слободата на медиумите е на многу ниско ниво.

**A.1 Дали националната легислатива ја гарантира слободата на медиумите и дали се спроведува ефективно во пракса?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали медиумската легислатива беше развиена преку транспарентен и инклузивен процес?	Генерален впечаток е дека процесот беше транспарентен, но многу бавен. Актуелните закони заостануваат зад технолошкиот развој.	Во периодот на известување, драфт амандманите за Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги беа поднесени во Парламентот. Процесот беше транспарентен и инклузивен.	Процесот на измени и дополнувања на Законот за медиуми и Законот за РТЦГ беше транспарентен, но предложените одредби кои имаа за цел да ги заштитат новинарите од влијанието на сопствениците не беа прифатени во финалните драфт текстови.	Во 2017, неколку измени на драфт законот за РТК беа дебатираны на затворена сесија во парламентарната комисија за медиуми. Процесот не беше ниту транспарентен ниту инклузивен.	Процесот беше транспарентен и инклузивен во одреден контекст, бидејќи беа вклучени релевантните новинарски здруженија. Новата медиумска стратегија е во подготовка и амандманите за медиумската легислатива беа објавени.
Дали државните власти се обидоа да го ограничат правото за пристап до интернет или пак се обидуваат да ги блокираат или филтрираат интернет содржините?	Такви случаи не беа регистрирани.	Такви случаи не беа регистрирани.	Такви случаи не беа регистрирани.	Парламентарната комисија за медиуми предложи усвојување на нов медиумски закон, кој меѓу другото има за цел да ги „дисциплинира порталите“. Оваа иницијатива беше критикувана од АЖК и од другите чинители, кои ова го окарактеризираа како обид за контрола на онлајн медиа секторот.	Во периодот на известување Фондацијата Шер регистрираше 7 случаи на блокирање или забранување на содржини на интернет. Нема доказ дека државните власти се обиделе да ја загрозат слободата на изразување на интернет.
Дали медиумскиот регулатор ја врши својата мисија и функција на независен и недискриминаторски начин?	Регулаторот новинарите не го доживуваат како независно и недискриминаторско тело, бидејќи политичарите кои се на власт директно влијаат при назначување на лицата на највисоките позиции во регулаторното тело.	Има подобрување во однос на претходните години во поглед на ефикасноста, но регулаторот се уште не го доживуваат како политички независен.	Формално, независноста на регулаторот е загарантирана, но неопходно е да се зголеми и неговата моќ, вклучувајќи ја и моќта да наметнува санкции. Разрешувањето на еден од членовите на Советот беше доказ дека постои директен политички притисок врз регулаторот.	Регулаторот не го доживуваат како независен. Номинацијата на членовите е политички мотивирана.	Регулаторот не е доволно независен и транспарентен и не ги исполнува своите законски компетенции. Советот е политички зависен и се уште работи во нецелосен состав.
Има ли пракса на државно рекламирање во медиумите и дали се злоупотребува за политичко влијание врз нивната уредувачка политика?	Државното рекламирање во медиумите не е адекватно регулирано со закон. Тоа има огромен импакт врз уредувачката политика на медиумите кои примаат пари од Буџетот. Околу 30 милиони евра се трошат годишно од страна на разни институции за огласување во медиумите.	Новата влада ја сопре практиката на државно рекламирање во 2017 година. Сепак, на локално ниво, општините се уште алоцираат значајни суми на пари од општинските буџети за локалните медиуми. Здружението на новинарите на Македонија предупреди дека оваа практика го поткопува професионалното новинарство и ја нарушува независноста на локалните медиуми.	Постои генерална перцепција дека практиката на државно рекламирање отвора огромен простор за злоупотреба и се употребува како алатка за финансиска поддршка на медиумите кои се блиски до Владата.	Јавните институции алоцираат средства за онлајн медиумите на селективен и нетранспарентен начин. Банерите кои се објавуваат на порталите за вести не претставуваат никаква активност на министерствата.	Државното рекламирање не е адекватно регулирано во медиумската легислатива. Отпату, алокацијата на средства честопати е селективно и нетранспарентно. Тоа е еден од главните механизми за притисок на медиумите и нивната уредувачка политика.

**A.1 Дали националната легислатива ја гарантира слободата на медиумите и дали се спроведува ефективно во пракса?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали постојат било какви видови на медиумски субвенции или производство на медиумски содржини од јавен интерес и како се спроведува тоа во пракса?	Нема медиумски субвенции.	Во моментот, нема предвидени финансиски средства за производство на содржини од јавен интерес. Постои иницијатива за субвенционирање на печатените медиуми и медиумите на јазиците на малцинствата.	Во моментот, нема медиумски субвенции.	Постојат средства од Канцеларијата за прашања на заедницата во Канцеларијата на Премиерот, но овогдинешниот повик не е наменет за медиуми, туку само за невладини организации.	Постои шема за финансирање за поттикнување на производството на програми од јавен интерес во електронските, печатените и онлајн медиумите. Има многу неконзистентности во нивната имплементација: некои финансирани програми не се од јавен интерес, недостиг на процедури за евалуација, злоупотреба на Законот итн. Дури и медиуми кои ги кршат етичките правила добиваат средства.
Какви се механизмите за финансирање на медиумите кои работат на јазиците на другите национални малцинства?	Такви механизми не постојат. Националните малцинства и ранливите групи се незадоволни од програмите кои се произведуваат од јавните радиодифузни сервиси кои се наменети токму за овие групи.	Не постојат механизми за финансиска поддршка на различноста на јазиците во приватните медиуми. Јавниот радиодифузен сервис (МРТ) емитува програма на радио и на телевизиските програми на јазиците на 6 малцински етнички групи.	Медиумите на националните малцинства се финансиски поддржани единствено од страна на Фондот за заштита и имплементација на правата на малцинствата. Сепак, последниот ваков повик беше објавен во првата половина на 2017 година.	Не постои механизам за финансирање на приватните медиуми на јазиците на националните малцинства. Јавниот радиодифузен сервис (РТК), емитува програма на сите јазици на малцинствата (српски, босански, турски и ромски). Српското малцинство има свој канал РТК2 од јуни 2013 година.	Постои финансиска шема овозможена од државниот буџет и од буџетите на општините. Сепак, медиумите на малцинските јазици се уште се финансиски неодржливи, бидејќи не постои механизам за финансирање на информативните програми на различни јазици.
Дали автономијата и независноста на Јавниот сервис се загарантирани и ефективно заштитени? Дали финансиската рамка овозможува нејзино независно и стабилно функционирање? Дали надзорните тела го претставуваат општеството во целост?	Автономијата и независноста се загарантирани со закон. Се уште не постои соодветно финансирање за јавните сервиси во БиХ. Постојат индикации дека политичарите имаат големо влијание при назначување на уредниците и менаџментот на јавните сервиси. Надзорните тела не го претставуваат општеството во целост.	Автономијата и независноста се загарантирани, но не се имплементираат. Финансирањето не овозможува стабилно функционирање. Советот на МРТ не го претставува општеството во целост.	Автономијата и независноста се загарантирани, но сериозно беа загрозувани со разрешувањето на два членови од Советот на РТЦГ и неговиот Претседател (кој остана во Советот како член) смена на целиот менаџмент и уредувачки тим. Оттаму, надзорното тело моментално е под политичко влијание и не го претставува општеството во целост. Финансиската рамка беше подобрена – Владата ќе обезбеди 40 милиони евра за РТЦГ во наредните три години.	Автономијата и независноста на Јавниот сервис е загарантирана, но многу лошо спроведена. Директното финансирање од буџетот не обезбедува стабилно и независно функционирање на РТК. Новиот предлог-закон за РТК предвидува нов мешан модел на финансирање: такса која ќе се наплаќа преку сметките за електрична енергија и 0.4 проценти од државниот буџет. Надзорното тело го претставува општеството, но е политизирано.	Автономијата и независноста легално се загарантирани. Сепак, Јавниот радиодифузен сервис не е финансиски независен бидејќи финансиската рамка не обезбедува нивно стабилно функционирање. Програмскиот совет не е контролиран од општеството, бидејќи политичарите кои се на власт влијаат при назначувањето на членовите. Телото има само надзорна функција.

**A.2 Дали Законот за клеветата предизвикува чилинг ефект меѓу новинарите?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали одредбите во законите за клеветата се премногу строги или заштитнички во корист на државните службеници?	Клеветата е декриминализирана пред околу 20 години. Моменталната легислатива е во согласност со Европските стандарди – одредбите не се заштитнички во корист на државните службеници.	Клеветата беше декриминализирана во 2012 година. Законот за граѓанска одговорност е во сила и неговите одредби не се рестриктивни за новинарите.	Клеветата е декриминализирана. Постои генерална перцепција дека е полесно да се тужи отколку да се одбраниш од тужба за нарушување на нечиј углед или репутација. Јавните службеници не демонстрираат повисок праг на толеранција кон критиката и овој стандард често не наидува на разбирање кај судовите.	Клеветата е декриминализирана. Граѓанскиот закон за клеветата и навреда нема одредби кои се претерано заштитнички во корист на државните службеници.	Клеветата е декриминализирана, но тоа не ја подобри ситуацијата на новинарите. Бројот на тужби за нематеријална штета се уште е многу голем, а во некои случаи казните се многу високи.
Колку тужби биле покренати против новинари од страна на државни службеници во последните три години?	Голем број на тужби беа покренати против новинарите од страна на политичарите (повеќе од 100 тужби годишно). Ова создава силно чувство на страв и автоцензура, особено кај новинарите од локалните медиуми.	Според Здружението на новинарите на Македонија во овој период биле поднесени 35 тужби против новинари. Оваа бројка е десет пати помала за разлика од 2012 година.	Од 2011 до јуни, 2017 година, имало 109 случаи на клеветата и навреда во судовите. Во овие случаи повеќе од еден милион евра беа побарани од медиумите, додека во 24 завршени случаи, медиумите треба да платат 45,300.00 евра.	Во овој период немаше покренати тужби против новинари. Според судскиот регистар, од 2009 година до сега имало 59 тужби за клеветата и навреда. Од овие 59 случаи, 10 беа покренати од страна на државни службеници и повеќето од нив беа високи личности.	Нема официјален податок за тужбите поднесени од страна на државните службеници. Вкупниот број на тужби поднесени во овој период против новинари изнесува 650. Вкупниот број на сите неразрешени тужби (вклучувајќи ги сите во последните десет години) изнесува 1011.
Постојат ли други законски одредби за да се “замолчат” новинарите за критицизам или поради истражувачко новинарство?	Против новинар од дневниот весник „Ослободење“ беа поднесени 105 тужби. Магазинот „Слободна Босна“ престана со објавување на своето печатено издание во 2015 година, под притисок на голем број на тужби за клеветата.	Немаме регистрирано такви случаи.	Немаме регистрирано такви случаи. Сепак, постои перцепција дека големиот број на тужби, високи казни и низок праг на толеранција на јавните службеници придонесуваат за чилинг ефект помеѓу новинарите.	Немаме регистрирано такви случаи.	Немаме регистрирано такви случаи.
Дали правдата е администрирана на начин кој е политички мотивиран против некои новинари? Каков вид на казни беа наметнати?	Судовите се наоѓаат под силно политичко влијание. Основниот Суд во Бања Лука имаше неколку контроверзни одлуки во полза на одредени политичари кои ги тужеа медиумите или новинарите за клеветата.	Високи казни им беа наметнати на новинарите или на медиумите во неколку тужби кои беа поднесени од страна на високи претставници на партијата на власт ДУИ (Демократска унија за интеграција). Постои перцепција дека овие одлуки беа донесени под политичко влијание.	Немаме регистрирано такви случаи.	Имаше изолирани случаи каде судија беа политички мотивирани. На пример, во случајот каде новинар беше физички нападат, судот одреди казна од четири месеци условна казна за напаѓачот.	Постои перцепција дека во некои случаи, судските одлуки беа донесени под политичко влијание. – Министерот за внатрешни работи против неделникот „Нин“ како и во случајот на Министерот за внатрешни работи против порталот „Пешчаник“.
Дали судовите го препознаваат само-регулаторниот механизам (доколку го има)? Дали ја прифаќаат валидноста на објавениот одговор, корекција или извинување?	Судовите ја препознаваат валидноста на објавената корекција, одговор или извинување кога одлучуваат за нематеријална штета.	Судот може да ги земе во предвид одлуките на Советот за етика во медиумите на Македонија, но не е обврзан да го прави тоа.	Судовите не се обврзани да ги земаат во предвид одлуките на саморегулативното тело.	Судовите не секогаш ги земаат во предвид одлуките на саморегулаторното тело.	Судовите не се обврзани да ги земаат во предвид одлуките на саморегулаторното тело. Адвокатите обично ги приложуваат одлуките на Советот на печатот кога е прекршен Етичкиот кодекс.

**A.2 Дали Законот за клеветата предизвикува чилинг ефект меѓу новинарите?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Што мислат новинарите во врска со тужбите за клеветата? Дали се обесхрабрани да истражуваат и да пишуваат критички?	Тужбите за клеветата генерално новинарите ги перципираат како обид за притисок, особено кога се работи за новинарите од помалите средини. Многу медиуми не се финансиски способни дури ни за да учествуваат во судските процедури.	Само мал дел од новинарите сметаат дека законата со тужба за клеветата има влијание на нивната работа.	Во истражувањето спроведено во 2018 година, околу 49% од новинарите одговориле дека законата за клеветата многу или екстремно многу влијае на нивната работа.	Новинарите генерално не се обесхрабрани да истражуваат и да пишуваат критички.	Новинарите имаат различни мислења кога се работи за негативното влијание на тужбите за клеветата. Во претходното истражување 26% од новинарите одговорија дека законата за клеветата многу влијае на нивната работа.

**A.3 Дали постои доволна правна заштита за политички плурализам во медиумите пред и за време на изборни кампањи?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали политичкиот плурализам во медиумите е регулиран со медиумската легислатива (во време кога не е изборен период)?	Има само еден генерален принцип за радиодифузерите да пренесуваат различни политички гледишта и извори на информации.	Нема специфични одредби за заштита на политичкиот плурализам во време кога нема избори. Постои само генерален принцип радиодифузерите да пренесуваат различни политички гледишта и да известуваат објективно и балансирано.	Во време кога нема избори, постои само еден генерален принцип за радиодифузерите да пренесуваат различни политички гледишта. Амандманите за Законот за Електронски медиуми ги дефинира правилата за медиумско покривање за време на изборни кампањи и политичко рекламирање.	Постои само еден генерален принцип за радиодифузерите да пренесуваат различни политички гледишта.	Политичкиот плурализам во време кога нема избори е загарантиран единствено во Законот за Јавни медиумски услуги.
Дали регулаторот е обврзан да го мониторира и заштити политичкиот плурализам?	Според Законот за комуникации на БиХ, регулаторните принципи за радиодифузерите вклучуваат заштита на слободата на изразување и разноликоста на мислењата. Според тоа Регулаторната агенција за комуникации е обврзана да го мониторира спроведувањето на овие регулаторни принципи за време на и после изборна кампања.	Регулаторот е единствено обврзан да ги мониторира аудиовизуелните медиуми за време на избори. Исто така, тој има моќ да наметне санкции на несоодветните медиуми и во последната година се зголеми бројот на одлуки во таа насока.	Новите усвоени одредби во Законот за електронски медиуми го обврзува регулаторот да изготви кодекс за однесување за радиодифузерите за време на изборни кампањи. За време на минатите избори, регулаторот изврши мониторинг на медиумската покриеност.	Регулаторот е обврзан со закон само за време на изборни кампањи.	Законот за електронски медиуми обезбедува обврска за регулаторот да го штити политичкиот плурализам за време на изборни кампањи. Сепак, регулаторот не ги надгледуваше медиумите за време на претседателските избори во 2017 година и локалните избори во Белград 2018 година.
Кои се правните обврски на медиумите за време на изборни кампањи?	Изборниот законик ги одредува принципите на плурализам за сите медиуми. Законот за комуникации ги пропишува општите принципи за емитување, кои исто така ја опфаќаат заштитата на слободата на изразување и разновидноста на мислењата, правичноста, точноста и непристрасноста.	Изборниот законик и подзаконските акти пропишуваат правила за фер и еднаков пристап за сите политички партии, објективно, фер и избалансирано известување итн.	Изборниот законик предвидува обврска за медиумите да обезбедат фер и еднаков пристап за сите политички партии и кандидати и да известуваат на објективен, фер и избалансиран начин.	Медиумите се обврзани со Изборниот законик и Кодексот за однесување на Комисијата за независни медиуми за да обезбедат фер и еднаков пристап за сите политички партии, како и објективно, фер и избалансирано известување.	Законот за електронски медиуми и Законот за јавните медиумски услуги предвидуваат правила за правична и избалансирана застапеност на политичките партии, коалиции и кандидати. Регулаторот го усвојува Правилникот за обврските на давателите на медиумски услуги во текот на изборните кампањи.

A.3 Дали постои доволна правна заштита за политички плурализам во медиумите пред и за време на изборни кампањи? (Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали политичките партии и кандидати имаат фер и еднаков пристап до медиумите во време кога нема избори и за време на изборни кампањи?	Политичките партии немаат фер и еднаков пристап до медиумите, особено не за време на изборен период.	Според извештајот на ОБСЕ, за време на локалните избори во октомври 2017 година, има подобрување во правец на пристап до различни политички гледишта во медиумите – во споредба со претходните избори.	Постои привидна практика на политичка пристрасност и нееднаков пристап до медиумите за политичките актери. Постојаното прекршување на принципот за еднаквиот пристап во медиумите беше евидентно за време на претседателските избори во април 2018 година, како што беше видливо и во претходните изборни циклуси.	Политичките партии генерално добиваат фер и еднаков пристап во медиумите за време на изборни кампањи, но и во периодите кога нема избори.	Политичките партии немаат фер и еднаков пристап до медиумите и за време на избори, но и во периодите кога нема избори.

A.4 Дали новинарската слобода и здружување се загарантирани и се имплементираат? (Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали новинарите мора да бидат лиценцирани од страна на државата за да можат да работат?	Новинарите според закон не мораат да имаат лиценца за да можат да работат. Нема правна дефиниција за професијата „новинар“.	На новинарите не им е потребна никаква дозвола од било која државна институција, но Законот за медиуми содржи рестриктивна дефиниција за „новинар“. Постојеа и иницијативи за „лиценцирање“ на новинарите но тие не беа прифатени од страна на Здружението на новинарите на Македонија“.	На новинарите не им е потребна лиценца од било која државна институција. Од редакциите зависи кој ќе биде вработен како новинар.	На новинарите не им е потребна лиценца од било која државна институција за да можат да почнат да работат во медиум.	На новинарите не им е потребна лиценца од било која државна институција.
Дали на новинарите им било одземено правото да известуваат од одредени настани или места?	Во јануари 2017 година, на новинарите на Н1 ТВ им беше забрането да известуваат од палатата на Република Српска. На медиумскиот тим на Пријатели на Сребреница му беше забрането да известува од Меморијалниот центар Поточари.	Такви случаи не беа регистрирани во периодот на известување.	На секој четврти новинар не му беше дозволено да известува од настан бидејќи немале акредитација. Имаше и неколку сериозни случаи: На Фос Медиа им беше забрането да известуваат од седиштето на Коалицијата за 21 век за време на локалните избори во мај 2018 година.	Јавна институција одби да комуницира со новинар и имаше остра кампања против новинарот. АЈК реагираше на тоа и јавната институција ја сопре кампањата.	Тренсот да не ги поканува или спречува некои новинари да известуваат за одредени настани од страна на политичките власти, продолжи и во 2018 година. Според базата на податоци на НУНС, имало 13 вакви случаи.
Дали новинарите се организирани во професионални здруженија и доколку да, тогаш на кој начин? Дали има притисоци врз здруженијата или индивидуалните членови?	Околу 50% од новинарите се членови на едно од 5-те новинарски здруженија; Здружението на новинарите на БиХ беше предмет на политички притисоци и вербални напади. Во март 2018 година, еден од еден општински совет се закани на Секретарот на Здружението со правна тужба.	Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ) е најстарото (од 1946 година) и најголемото здружение, член на МФН. Македонската асоцијација на новинарите (МАН), која е активна од 2013 година е сметана за блиска до ВМРО-ДПМНЕ.	Има три новинарски здруженија. Новинарите имаат слобода да бидат дел од некое здружение, но само 23% се спремни да се придружат бидејќи чувствуваат дека здруженијата не можат да им ги заштитат нивните права. Притисоци врз здруженијата или нивното раководство не се регистрирани.	Новинарите слободно можат да се придружат на професионалните здруженија. Нема докази за притисок. Во Косово има две новинарски здруженија, Здружението на новинарите на Косово (АЈК) и Здружението на новинарите на Србија, кое главно има членови од српската заедница.	Нема многу новинари кои се членови на новинарските здруженија. Има две главни здруженија: Независното новинарско здружение на Србија (НУНС) и Новинарската асоцијација на Србија (МНС). Другите се регионални, меѓу кои Војводина е најактивно. Здруженијата се наоѓаат под постојан притисок особено кога се критички кон политичарите на власт, во случаите кога има нарушувања на слободата на медиумите.

**А.4 Дали новинарската слобода и здружување се загарантирани и се имплементираат?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали новинарите се организирани во синдикати, и ако да, на кој начин? Дали има притисоци на лидерите и другите членови на новинарските синдикати?	Има синдикати во Јавните радиодифузни сервиси. Во јавниот сервис на државно ниво (БХРТ) има два активни синдикати. Исто така има: Синдикат на графички и медиумски работници и Синдикатот на медиумски и графички работници на Република Српска. Некои од нив пријавуваат притисоци. Нема новинарски синдикат на државно ниво.	Во Македонија постои Независниот синдикат на новинари и медиумски работници, кој беше основан во 2010 година.	Има две организации: Синдикатот на медиуми на Црна Гора и Синдикатот на информатички, графички и издавачки сектор. Тие имаат потпишано договор за заеднички активности. Околу 50% од вработените во медиумите се членови на Синдикатот на медиуми на Црна Гора, вклучувајќи ги 270 вработени во јавниот сервис. Директни притисоци врз синдикатите или нивните лидери не се регистрирани.	Нема синдикат кој ги застапува интересите на сите новинари на Косово.	Само мал број на новинари се членови на синдикатите, кои се слаби и се под константен притисок. Нема колективен договор кој е потпишан за да ги штити работничките права на новинарите.
Дали се новинарите слободни да станат членови на синдикатите? Колку новинари се членови на синдикатите?	Нема прецизни податоци за членството во синдикатите. Здружението на новинари на БиХ известува за ограничувањата на новинарите и медиумските професионалци да се организираат во синдикатите. Се проценува дека само 16% од приватните медиуми основале синдикални гранки.	Постои синдикат во Јавниот радиодифузен сервис. Речиси и да нема синдикати во приватните медиуми. Нема точни бројки во врска со членството, бидејќи дел од членовите се “кријат” поради страв од притисоци.	Според истражувањето, секој петти новинар не може слободно да се зачлени во синдикат, но дури 38% изјавиле дека се членови на синдикатот. Некои новинари сведочат за притисоци доколку се зачленат во синдикатот.	Јавниот сервис, РТК има два синдикати. Претходно имаше притисоци врз лидерите на еден од двата синдикати.	Повеќето новинари се чувствуваат слободно да станат членови, но тие генерално не се заинтересирани бидејќи синдикатите се слаби, иако постојат и други причини.
Дали има Совет за печат и дали се врши притисок врз неговите членови?	Советот за печат постои веќе 18 години и е единствено саморегулаторно тело во БиХ. Нема директни политички притисоци врз него, но во последните неколку години имаше три организирани хакерски напади врз нивниот веб-сајт.	Советот за етика во медиумите во Македонија беше основан во 2013 година како саморегулаторно тело. Речиси сите национални ТВ станици, веб портали и печатени медиуми се членови на ова тело.	Саморегулаторното тело – Медиумскиот совет за саморегулација беше основан во 2012 година. Во него има 19 медиуми, додека некои од водечките медиуми како што се Дан, Вијести, Монитор и ТВ Вијести имаат свој омбудсман. Нема регистрирани притисоци, но Советот е многу слаб поради недостигот на финансии, Комисијата за поплаки моментално не работи.	Има Совет за печат во Косово и засега нема докази за притисок врз нивните членови.	Има Совет за печат, саморегулаторно тело, кое покажува многу позитивни резултати во својата работа. Притисоците на кои е изложено ова тело се индиректни и субтилни.

**A.5 Кое е нивото на правна заштита на новинарските извори?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Како доверливоста на новинарските извори е загарантирана според домашната легислатива?	Доверливоста на новинарските извори е загарантирана со неколку правни акти, иако неколку одредби треба да бидат дефинирани попрецизно.	Загарантирано е во Уставот и во неколку други правни акти.	Загарантирано е во Уставот и во Законот за медиуми. Предлог-амандманите за Законот за медиуми се очекува да ги зајакнат овие одредби, во согласност со стандардите на Советот на Европа.	Доверливоста на новинарските извори е загарантирана со Законот за заштита на новинарските извори кој беше изгласан во 2013 година.	Со Уставот е загарантирано, со Законот за јавно информирање како и со Кривичниот законик.
Дали се почитува доверливоста на новинарските извори? Имаше ли случаи каде на новинарите им беше наредено да ги откријат изворите и дали беше тоа оправдано како заштита на јавниот интерес?	Генерално беше почитувано во известувачкиот период. Не се регистрирани нови случаи.	Генерално беше почитувано во известувачкиот период. Немаме регистрирани нови случаи.	Генерално беше почитувано во известувачкиот период. Сепак, имаше неколку изолирани инциденти – во 2018 година полицијата побара од дневникот Вијести да го открие својот извор на информации во врска со напис од 2017 година.	Доверливоста на новинарските извори генерално беше почитувана во известувачкиот период. Нови случаи не се регистрирани.	Генерално, се почитува. Немаме регистрирано сериозни случаи каде на новинарите им се наредува да ги откријат своите извори.
Имаше ли санкции врз новинарите кои одбиле да го откријат идентитетот на своите извори?	Не се регистрирани такви случаи.	Не се регистрирани такви случаи.	Не се регистрирани такви случаи.	Не се регистрирани такви случаи.	Не се регистрирани такви случаи.
Дали новинарите можат слободно да бараат пристап до како и да одржуваат контакти со изворите на информации?	Интервјуираните новинари генерално се слободни да ги бираат своите извори и најчесто одржуваат комуникација со нив.	Според интервјуираните новинари, тие се чувствуваат слободни да одржуваат контакти со нивните извори на информации.	Речиси 57% од новинарите во истражувањето се изјасниле дека тие редовно или често имаат контакт со своите извори на информации.	Новинарите тврдат дека се слободни да одржуваат контакти со изворите на информации.	Мислењата на новинарите се поделени. Се истакнува проблем за начинот на кој новинарот може да ја заштити анонимноста на изворот, во случај на следење на комуникациите.

**A.6 Кое е нивото на правна заштита на правото за слободен пристап до информации?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Кои се правните правила за пристап до официјални документи и информации кои се релевантни за новинарите?	Пристапот е загарантиран со закони на државно и ентитетско ниво. Не постојат конкретни одредби кои се релевантни само за новинарите.	Пристапот е загарантиран со закон. Нема специфични одредби релевантни само за новинарите. Меѓутоа, имплементацијата е слаба. Во февруари 2018 година, Министерството за правда објави дека амандманите за Законот за слободен пристап до информации ќе бидат предложени, но таков документ не беше објавен до крајот на септември 2018 година.	Пристапот е загарантиран со Законот за слободен пристап до информации. Амандманите за Законот за слободен пристап до информации кои беа прифатени во мај 2017 година го направиле пристапот уште потежок. Листата според која државните институции можат да не споделуваат информации поради заштита на "доверливи информации" беше проширена.	Пристапот е загарантиран. Амандманите на законот за пристап до официјални документи прифатени во 2017 година го скратија рокот во кој институциите треба да одговорат на барањата за јавни информации од 15 на 7 дена. Ова беше оценето од новинарите како позитивен чекор во нивната работа.	Пристапот е загарантиран со закон. Нема специфични одредби кои се релевантни само за новинарите.

**A.6 Кое е нивото на правна заштита на правото за слободен пристап до информации?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали новинарите ги користат овие правила? Дали авторитетите ги следат правилата без одлагања? Колку случаи на одбиени одговори се пријавени од страна на новинарите?	Многу новинари не ги користат овие правни одредби, бидејќи законскиот рок од 15 дена е предолг. Центарот за истражувачко новинарство испраќа илјадници барања до јавните институции, но ним многу често им е одбиен пристапот до јавни документи.	Новинарите не се добро информирани во врска со правилата и затоа ретко ги користат. Оние кои бараа пристап пак, често беа одбивани.	Речиси секој трет новинар во истражувањето навел дека тој/таа никогаш не поднела барање, додека речиси ист број на новинари поднеле барања, но биле одбиени. Од 67 барања поднесени во 2017 година, 13 беа одбиени, додека од 20 барања поднесени во 2018 година (до крајот на август), 8 беа одбиени.	Малку новинари ги користат овие правила. Интервјуираните новинари тврдат дека биле одбиени кога побарале пристап до документи и информации.	Истражувачките новинари го користат ова право почесто од оние кои работат на дневно репортерство. Државните институции често не обезбедуваат пристап до информации, најголем проблем се јавните претпријатија.
Дали се транспарентни судовите? Дали пристапот на медиумите на рочишта е спроведен на недискриминаторски начин без непотребни рестрикции?	Новинарските мислења се поделени во однос на отвореноста и транспарентноста на судовите. Некои судови немаат доволно ресурси за да обезбедат навремен пристап и да излезат во пресрет на барањата за транспарентност.	Постои генерална перцепција меѓу новинарите дека судовите се недоволно транспарентни.	Судските рочишта најчесто се отворени за медиумите. Некои рочишта како што се случаите "Coop d'état" се пренесуваат директно. Сепак околу 37% од новинарите тврдат дека судовите покажале ниско ниво на транспарентност, а секој трет новинар ги оценил судовите како многу или целосно нетранспарентни.	Судските рочишта генерално се отворени за медиумите. Нема пријавени случаи каде пристапот на рочиштата бил оневозможен на дискриминаторска база.	Судовите се недоволно транспарентни, но ова најмногу зависи од личноста која раководи со институцијата.
Дали јавниот пристап на парламентарните седници е обезбеден? Дали има рестрикции за новинарите да ја пратат работата на парламентот?	Формално, нема рестрикции за новинарите да можат да известуваат од парламентарни седници. Сепак, во 2017 година, на новинар од ТВН1 не му беше дозволено да известува од Палатата на правдата на РС. Кореспондентите на Beta Agency и BN телевизија од Бијелина беа спречени да влезат во Палатата на правдата.	Седниците на парламентот се отворени за новинарите. Немаше случаи на регистрирани рестрикции во известувачкиот период.	Парламентарните седници директно се емитуваат на јавниот сервис. Во истражувањето со новинарите, трета година по ред, Парламентот беше оценет како најтранспарентна институција. 25% од испитаниците веруваат дека Парламентот покажал високо или целосно ниво на транспарентност.	Генерално, седниците во Косовскиот парламент и парламентарните комисији секогаш биле отворени за јавноста и новинарите.	Пристапот до седниците на национално и на локално ниво речиси секогаш е обезбедено преку директен пренос. Сепак, има и случаи каде на новинарите не им било дозволено прописно да си ја вршат својата работа (Парламентот во Ваљево).
Колку се отворени Владата и министерствата?	Сите интервјуирани новинари и експерти се согласуваат дека Владата и министерствата не се доволно транспарентни.	Во споредба со претходните години, генералната перцепција кај новинарите е дека Владата го има зголемено нивото на транспарентност.	50% од новинарите во истражувањето ја гледаат Владата како делумно транспарентна, додека повеќе од 18% сметаат дека Владата е многу или целосно транспарентна.	Премиерот одржува прес-конференција речиси секоја недела, во споредба со претходниот премиер кој немаше таква практика. Кај министерствата има тенденција да одбиваат да одговараат на прашања на новинарите.	Владата и министерствата не се доволно транспарентни: седниците на државните тела на национално и локално ниво најчесто се затворени за јавноста. Комуникацијата со новинарите е сведена на соопштенија до јавноста и прес-конференции.

Новинарските позиција во редкациите, професионалната етика и нивото на цензура

В.1 Дали економската позиција на новинарите се злоупотребува за да се ограничи нивната слобода? (Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Колку од новинарите имаат потпишано работни договори? Дали имаат соодветна социјална заштита? Колку се високи новинарските плати? Дали им се исплаќаат редовно платите?	Многу новинари формално се невработени или имаат неадекватни работни договори. Оние со потпишани договори се уште не се доволно заштитени и не ги уживаат сите правно загарантирани работнички права. Според истражувањето, повеќе од 61% имаат перманентни работни места. Платите се движат од 500 до 1.000 босански конвертибилни марки, но во локалните медиуми платите се далеку пониски.	Половина од новинарите заработуваат плати пониски од националниот просек. Многу често платите не се исплаќаат редовно. Просечната плата на новинарите изнесува 18.800 денари нето (околу 300 евра) месечно, што е околу 30% помалку од просечната плата во 2018 година. Повеќе од половина од вкупниот број новинари немаат потпишано договори за вработување.	Нема информација за бројот на новинари кои имаат договор. Заводот за статистика на Црна Гора забележа намалување на бројот на работници во медиумскиот сектор, каде моментално работат 1,350 луѓе. Новинарските плати се под државниот просек и повеќе од една третина од новинарите заработуваат меѓу 400 и 500 евра месечно. Платите се повисоки во приватните медиуми, додека платите на новинарите во локалните медиуми се пониски и нередовни, на места платите им доцнат и до осум месеци.	Економската небезбедност, стравот од губење на работата, потценета работа, неплатени прекувремени работни часови остануваат како проблем на новинарите во 2018 година. Многу од новинарите работат без да потпишат договор и немаат социјална заштита.	Нема прецизни податоци, но се знае дека многу новинари работат без договори за работа. Многу малку медиуми нудат социјална заштита за новинарите. Платите се ниски и има поплаки дека платите не се исплаќаат редовно. Истражувањето спроведено преку проектот пред две години покажа дека 22,5% од интервјуираните новинари рекле дека нивната месечна плата изнесува меѓу 300 и 400 евра, 13,5% меѓу 200 и 300 евра и 16,2% меѓу 400 и 500 евра.

**В.1 Дали економската позиција на новинарите се злоупотребува за да се ограничи нивната слобода?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
<p>Какви се условите за работа на новинарите? Кои се најголемите проблеми со кои се соочуваат на работните места? Дали ја доживуваат својата позиција како подобра или полоша во споредба со минатиот период?</p>	<p>Несигурна работа - нередовни плати, преоптоварување со работа, неплатена прекувремена работа, страв дека ќе ги загубат своите работни места. Според линијата за помош на слободните медиуми во 2018 година, се забележува зголемување на случаите каде се прекршени новинарските работни права.</p>	<p>Не беа потпишани колективни работни договори со менаџментите на приватните медиуми кои редовно ја загрозуваат социјалната безбедност на овие професионалци. Заканата од губење на работата е постојана и тоа се нема променето во последните две години.</p>	<p>Преоптовареност со работа, работа без договор и прекувремено неплатено работење се јавуваат како најчести проблеми. 63% од новинарите вклучени во истражувањето спроведено за потребите на овој проект, изјавија дека во изминатите неколку години се зголемило времето кое го минуваат на работа. Околу 60% тврдат дека економската состојба на новинарите е влошена. Речиси 15% од анкетираниите треба да работат дополнителна работа за да обезбедат нивна егзистенција. Сензационализмот и профитабилноста обезбедија дополнителен притисок врз професионалците.</p>	<p>Несигурната работа се уште е проблем за косовските новинари. Тие работат прекувремено или за време на празници без надоместоци. Новинарите тврдат дека нивната положба е полоша во споредба со претходната година.</p>	<p>Новинарите во Србија долго време работат во тешки услови. Тие се под постојани притисоци, и надвор и внатре во редакцијата. Нивната социјална сигурност е изложена на ризик, поради слабите синдикати.</p>

**В.2 Кое е нивото на редакциската независност од сопствениците на медиумите и управните тела?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
<p>Колку медиуми имаат внатрешни организациски структури кои се грижат редакциите да бидат одделени и независни од менаџерите и одделите за маркетинг?</p>	<p>Редакциите во приватните медиуми продолжуваат да зависат од менаџерите и маркетинг одделите. Повеќето од приватните медиуми немаат таква организациска структура.</p>	<p>Само кај најголемите медиуми редакциите се одделени од менаџментот. Но, редакциите генерално се под силно влијание на менаџментот и маркетинг одделот како и од политичките интереси.</p>	<p>Нема информација за тоа дали медиумите ги имаат прифатено таквите правила. Во минатото имаше случаи каде медиумите не дозволуваа критички прилози против огласувачите.</p>	<p>Поголемите медиуми ги држат редакциите одвоени, меѓутоа тие се под влијание на менаџерите и сопствениците.</p>	<p>Повеќето од приватните медиуми немаат внатрешни структури на работните позиции, но недостигаат и други правни акти кои би обезбедиле независност на редакциите од другите сектори.</p>

**В.2 Кое е нивото на редакциската независност од сопствениците на медиумите и управните тела?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали приватните медиуми имаат поставени правила за уредувачка независност од медиумските сопственици и управните тела? Дали се почитуваат тие правила?	Постојат прифатени внатрешни правила единствено во поголемите регионални медиуми, како што се Н1 и Ал Џезеира. Нема професионална автономија во приватните медиуми. Клучниот проблем е дека новинарите често пати одбиваат да пишуваат критички написи за компаниите кои се огласуваат во медиумите во кои тие работат, бидејќи на тој начин медиумите ќе ги загубат изворите на финансирање, а новинарите ќе ги изгубат своите плати.	Ситуацијата во тој правец останува непроменета во споредба со 2016 година – многу малку медиуми имаат пишани внатрешни правила за уредувачка независност. Уредувачката независност од медиумските сопственици и управувачките тела генерално се компромитирани во Македонија.	Предлогот на Синдикатот на медиуми на Црна Гора да се обезбеди уредувачка независност во медиумите од бизнис интересите, не беше вметнат во предлог-законот за медиуми. Предлогот беше базиран на препораките на Советот на Европа.	Многу мал број на медиуми имаат такви правила. Уредувачката независност на медиумите во Косово се уште е загрозена од економските и политичките притисоци.	Речиси ниту еден од приватните медиуми во Србија нема усвоено интерни правила за заштита на независноста на нивната уредувачка политика од сопствениците и раководните тела. Единствениот познат пример е информативниот портал „Јужне вести“. Само 12 медиуми прифатија да потпишат анекси кон договорите за работа напишани од адвокатите на НУНС со цел да се подобри правниот и професионалниот статус на новинарите.
Дали редакциите во приватните медиуми имаат усвоено внатрешни етички кодекси или пак работат според генералните етички кодекси?	Повеќето од приватните медиуми немаат внатрешни кодекси, но се придржуваат до генералните етички кодекси.	Приватните медиуми немаат внатрешни етички кодекси. Тие најчесто се придржуваат до Етичкиот кодекс на ЗНМ.	Приватните медиуми немаат усвоено внатрешни етички кодекси. Тие најчесто се придржуваат до генералните етички кодекси. Овој документ наскоро ќе биде изменет со вметнати одредби за новите медиуми и интернетот.	Многу малку медиуми имаат внатрешни етички кодекси. Повеќето од приватните медиуми се придржуваат до Етичкиот кодекс на Советот на печатот.	Повеќето приватни медиуми немаат внатрешни кодекси, но се придржуваат до Етичкиот кодекс усвоен од двете најголеми медиумски организации: УНС и НУНС. Има и посебен Етички кодекс на Асоцијацијата на онлајн медиуми.
Кои се најчестите форми на притисок кои сопствениците на медиумите и менаџерите ги практикуваат врз редакциите или новинарите?	Најчеста форма на притисок од медиумските сопственици и менаџери е економскиот притисок. Овој вид на притисок креира високо ниво на самоцензура меѓу новинарите.	Директни форми на притисок: закани за бркање од работа и привремени договори за работа. Врз некои од новинарите (од поголемите ТВ станици) се врши мобинг.	Поради стравот од последици, новинарите не зборуваат отворено за притисоците, туку неофицијално сведочат за нив и ја прилагодуваат нивната работа според волјата на уредниците и сопствениците.	Најчесто притисок кон новинарите се врши со закани за губење на работните места, преку недостиг на договори за работа и задоцнети плати.	Притисоците врз новинарите од страна на сопствениците на медиумите не се спроведуваат повеќе на директен начин. Тие зависат од медиумот и од сопственикот - новинарите обично однапред знаат што е дозволено да пишуваат и што не е.

**В.3 Кое е нивото на уредувачката независност во јавниот радиодифузен сервис?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали јавниот сервис има усвоено кодекс на новинарите и уредувачка независност? Дали новинарите работат според овој кодекс?	Сита јавни сервиси имаат усвоено внатрешни уредувачки кодекси, но тие не се достапни на нивните веб страници. Во пракса овие кодекси често пати вработените не ги почитуваат.	Во 2017 година, МРТ усвои свој Етички кодекс, иако беше критикуван од неколку медиумски организации, вклучувајќи го и ЗНМ – Кодексот предвидува постоење на етичко тело во јавниот сервис, но не обезбедува транспарентност при избирање на членовите на тоа тело. Работата на ова тело се уште не е оценета.	РТЦГ има свој Етички кодекс за сите вработени. Интегрален дел од работните договори потпишани со новинарите се одредбите на тој Кодекс. Сепак, нема посебен кодекс за новинарите. Уредувачката независност претставува голема грижа за РТЦГ.	РТК има свој Кодекс на однесување и тој е перципиран како напреден, но уредувачката независност е слабо имплементирана во пракса.	РТС и РТВ немаат свои специфични Етички кодекси за известување. Уредувачката независност е опишана во Законите и статутите, меѓутоа во пракса е недоволно спроведена.
Дали телата на Јавниот сервис имаат воспоставено внатрешни организациски правила за да обезбедат независност на редакциите од управувачките тела? Дали ги почитуваат тие правила?	Јавните сервиси имаат усвоено внатрешни правила, но редакциите не демонстрираат независност од управувачките тела. Има чести политички притисоци врз вработените.	МРТ има внатрешни организациски правила меѓутоа тоа не е гаранција дека редакциите се независни од управувачките тела. Дури и по падот на националистичката и популистичка влада се уште перцепцијата е непроменета.	Етичкиот кодекс на РТЦГ содржи правила за однесување на членовите на Советот на Јавниот сервис како и за менаџерскиот сектор и останатите вработени. Тој содржи принципи на рекламирање.	Јавниот сервис има формални организациски правила, но редакциите не се независни од управувачките тела.	И двата јавни сервиси имаат формални правила за одржување на редакциите одделени и независни од менаџментот, но во пракса уредниците и новинарите не се независни.
Кои се најчести форми на притисок кои Владата ги врши врз редакциите или новинарите во Јавниот сервис?	Локалните јавни медиуми се финансираат од општинските буџети, што влијае врз нивната уредувачка независност. При назначувањето на управувачките структури во јавните сервиси, владејачките партии имаат силно влијание.	Дисциплинските мерки се вообичаена практика во Јавниот сервис - намалување на платата, преместување на вработените на други (пониски) позиции во организацијата, како и професионална маргинализација. Не е утврдено дали ова се случувало и по политичката промена во Скопје. Сепак, ова се случува во МРТ уште од прогласување на независноста.	Најочигледен пример за отворени притисоци врз РТЦГ од политичките структури е отпуштањето на целото раководство и двајца членови на Советот на РТЦГ. Исто така државното финансирање на локалните радиодифузери се смета за можна закана за овие медиуми.	Властите влијаат на Јавниот сервис преку менаџментот и диктирање на уредувачката политика.	Притисоците се чести и доаѓаат од различни извори. Државните службеници јавно ја критикуваат работата на јавните медиуми и на тој начин вршат притисок врз нив. Од друга страна, самите новинари знаат кои теми можат да ги објават.

**В.3 Кое е нивото на уредувачката независност во јавниот радиодифузен сервис?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Кој беше најсликовит пример на притисок извршен од Владата врз работата на целата редакција или индивидуален новинар?	Во јуни 2018 година, директорот на локалната ТВ станица РТВ од Уна-Сана кантон беше отпуштен од Собранието на кантонот. Други локални медиуми беа исто така предмет на слични притисоци.	Во изминатите две години севкупната ситуација е видливо по опуштена. Не постојат докази кои укажуваат на присуство на владиниот притисок врз редакциите на начин што го гледаме до 2017 година. Претходно, протечените снимки од нелегалното телефонско прислушување покажаа дека владините службеници од 2009 до 2016 година им се заканувале по безбедноста на работните места на новинарите на Јавниот сервис доколку не известувале како што било барано од нив.	Генералниот директор на јавниот радиодифузен сервис Андријана Кадрија беше отстранета од функцијата. Оправдувањето беше дека таа потпишала договор со една НВО која содржи одредби кои влијаат на уредувачката политика на РТЦГ. Всушност, ова е јасен пример за политички маневар.	Притисокот од страна на Владата се врши преку менаџментот и уредниците на новинарите поврзани со вести. Речиси нема критичко известување за работа на владата или јавните институции.	Програмскиот директор на РТ Војводина беше разрешен од својата позиција во мај 2016 година од страна на членовите на бордот на РТВ, под политичко влијание. Во 2017 година, судовите пресудиле дека разрешувањето е незаконско и РТВ е обврзано да го врати уредникот назад на работното место. Во јануари 2018 тој повторно беше отпуштен и судот уште еднаш одлучи во негова корист. Случајот се уште не е завршен.

**В.4 Кое е нивото на независноста на новинарската уредувачка политика во непрофитниот сектор?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали непрофитните медиуми имаат усвоено кодекс на новинарско однесување и уредувачка независност? Дали новинарите се придржуваат кон овој кодекс?	Има само неколку непрофитни медиуми (радио станици) во традиционалниот медиумски сектор. Сепак, онлајн непрофитните медиуми се печурки во форма на НВО, финансирани од странски донации (ЦИН, Журнал, БИРН, Анализирај. ба). Степенот на нивната уредувачка независност е далеку поголем отколку во приватните медиуми и Јавниот радиодифузен сервис.	Во Македонија има само неколку студентски непрофитни радио станици. Исто така има и неколку онлајн портали за вести кои се основани како непрофитни медиуми и кои спроведуваат најголем дел од сериозните истражувања во земјата. Тие имаат професионални редакции и се стриктно придржуваат до етичките стандарди.	Непрофитните медиуми не се развиени во Црна Гора. Нестабилното и недоволно финансирање ги прави највлијателни.	Во Косово постојат многу малку непрофитни медиуми. Тие работат според општиот Етички кодекс на Независната комисија за медиуми (радиодифузерите) и на Советот за печат (за печатените и онлајн медиумите).	Непрофитните медиуми во Србија генерално немаат сопствени етички кодекси. Тие го прифаќаат Етичкиот кодекс на новинарите. Постои Кодекс на Здружението на онлајн медиуми. Насоките за спроведување на Етичкиот кодекс на новинарите во онлајн-опкружувањето беа подготвени од страна на Советот за печат.
Кои се најчестите форми на притисок врз непрофитните медиуми?	Институциите имаат тенденција да бидат затворени кога станува збор за обезбедување на пристап до информации и транспарентност.	Не постојат докази кои укажуваат на тоа дека новинарите од непрофитните редакции во изминатите две години биле подложени на сериозни притисоци. Во минатото имало судски тужби и вербални закани кон овие новинари од страна на високи функционери.	Најголем проблем на непрофитните медиуми е недостигот на донации за финансирање на нивната работа.	Нив понекогаш ги нарекуваат “странски платеници” или “шпиони” бидејќи добиваат пари од странски донатори.	Притисоците најчесто се спроведуваат преку кампањи во медиумите блиски до владата, каде новинарите кои работат во непрофитните медиуми се нарекуваат странски платеници и предавници. Во изминатата година нападите врз овие новинари од страна на владините претставници се интензивираа.

**В.4 Кое е нивото на независноста на новинарската уредувачка политика во непрофитниот сектор?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Кој беше најсликовит пример за притисок врз непрофитните медиуми?	Вербалните закани не се невообичаени. Линијата за помош на слободните медиуми регистрираше инцидент во кој политички актер им се заканува на новинари од Центарот за истражувачко новинарство.	Немаше такви случаи.	Немаше такви случаи.	Немаше такви случаи.	Министерот Ненад Поповиќ поднесе четири тужби против истражувачкиот портал КРИК, при што во секоја од тужбите бараше по еден милион динари за надомест за нарушена чест, репутација и достоинство. Тужбите се однесуваат на четири текстови објавени во ноември 2017 година, каде секоја од вестите обработува иста информација, врз основа на податоци што произлегле во рамките на меѓународниот проект "Paradise Papers".

**В.5 Колку имаат слобода новинарите во процесот на произведување на вестите?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Колкава слобода имаат новинарите во изборот на вести на кои ќе работат и во одлучувањето кои аспекти на приказната треба да се нагласат?	Според резултатите од истражувањето, 19% од новинарите изјавиле дека уредниците честопати ги менуваат нивните вести, додека околу 13% рекле дека нивните стории често не се објавуваат. Новинарската работа честопати не е доволно признаена и ценета. Помеѓу квалитетот на извештајот и лојалноста кон одредени политичари, уредниците често би ја избрале втората опција.	Соочени со оваа неповолна положба, новинарите во јавните и приватните медиуми ретко работат на чувствителни теми и најчесто ги покриваат дневните политички настани. Дебатите во приватните телевизии сега се почести.	Новинарите генерално тврдат дека најчесто се слободни во нивната работа. Сепак, постојат одредени проблеми: една третина од анкетираниите новинари тврдат дека имаат мал степен на слобода при изборот темата која ќе ја работат. Новинарите имаат поголема слобода при одлучувањето за аголот на презентирање на одбраната тема. 66% се изјасниле дека можат слободно да го изберат својот агол.	Новинарите од Косово тврдат дека уредниците и сопствениците имаат тенденција да влијаат на нивната работа во случаи кога приказната може да отвори проблеми во смисла на мешање на финансиски или други интереси на одредени групи.	Новинарите во многу малку медиуми ја уживаат таа слобода. Една неодамнешна студија покажа дека 47% од испитаниците се нашле во ситуација каде уредниците им одбиле предлог за покривање на одредена тема. 39% од испитаниците изјавиле дека уредниците побарале од нив да работат на теми за кои не постои професионално оправдување.
Колку често новинарите учествуваат на уредувачка или редакциска координација (присуствуваат на уреднички состаноци или делегираат новинари)?	Повеќето новинари редовно присуствуваат на уреднички состаноци.	Според интервјуата кои ги спроведе ЗНМ, новинарите во поголемите медиуми не учествуваат на уреднички состаноци.	60% од новинарите често или редовно учествуваат на уреднички состаноци.	Повеќето од новинарите редовно присуствуваат на редакциски средби.	62% од новинарите секогаш или често присуствуваат на уреднички состаноци. Сепак, оваа практика во голема мера зависи од медиумот каде новинарите работат.

**B.5 Колку имаат слобода новинарите во процесот на произведување на вестите?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Која е перцепцијата на новинарите за степенот до кој тие биле под влијание на различни извори на влијание: уредници, менаџери, сопственици, политички актери, државата?	Според истражувањето, новинарите велат дека се соочуваат со притисоци (дневно или многу често) од следните извори: политичари на власт (38%), сопственици на медиуми (28,5%), уредници (28,5%), рекламери (23,2%)	Интервјуа спроведени од страна на ЗНМ укажуваат на тоа дека уредниците се многу влијателни при изборот на теми. Сè уште постои перцепција дека политичките актери влијаат на медиумските содржини.	Студијата во рамките на овој проект покажува дека се уште постои хиерархија на влијанија - на врвот на структури кои влијаат врз новинарите се уредниците - 80% од новинарите велат дека нивната содржина е под влијание на уредниците. Исто така, управните тела во медиумите влијаат на содржината - 53% од испитаниците го рекоа тоа. Сопствениците на медиумите се на трето место. Последни се политичките актери и властите. Поверојатно, политичкото влијание врз новинарите се врши преку нивните уредници.	Новинарите тврдат дека уредниците најмногу влијаат врз нивната работа.	Анкетата спроведена во 2016 година за целите на ова истражување покажа дека најголем дел од влијанието доаѓа од уредниците - речиси 77% од испитаниците го потврдија тоа. Сепак, други истражувања покажуваат дека крајниот извор на влијание доаѓа од политичките актери.
Колку новинари пријавиле цензура? Колку новинари известуваат дека извршиле на самоцензура поради страв од губење на својата работа или други ризици?	Помеѓу 23% и 26% од анкетираниите новинари одговориле дека цензурата или автоцензурата е присутна во нивните медиуми.	Во 2018 година, ЗНМ забележа само еден случај на цензура. Новинарите ретко решаваат да реагираат во случаи на цензура во Македонија, а кога реагираат тие инсистираат да останат анонимни.	Новинарите се поделени во нивната проценка за влијанието што го има цензурата врз нивната работа. 46% тврдат дека цензурата има одредено влијание врз нивната работа, додека 47% тврдат дека влијанието на цензурата врз нивната работа е минимално.	Новинарите наведуваат дека нивните колеги знаат однапред што и како да известуваат, имајќи го предвид нивното претходно искуство со влијанието што доаѓа од сопствениците или уредниците.	Во Србија широко е распространето мислењето меѓу новинарите дека цензурата повеќе не постои и дека сега преовладува самоцензурата. Самоцензурата е предизвикана од стравот за финансиска сигурност. Локалните медиуми се особено ранливи.

Безбедноста на новинарите

С.1 Безбедност и статистика на неказнивост

(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018; за убиства од периодот пред 15-20 години)

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Број и видови на закани по животите на новинарите и други видови на закани.	Според линијата за помош на слободни медиуми, вкупно имало 16 вербални и други закани, вклучувајќи и една смртна закана.	1(една) вербална смртна закана беше регистрирана во периодот на известување.	1(една) вербална смртна закана беше регистрирана во периодот на известување.	Регистрирани се 24 случаи на вербални и други закани. Од нив, 7 беа закани по животот на новинарите.	21 случај на вербални и други закани беа регистрирани во овој период на известување.
Број на напади. Колку новинари беа нападнати?	5 напади беа регистрирани (1 обид за убиство, 1 напад врз возилото на новинарот, каде притоа беше оштетен и дел од имотот на медиумот и 3 физички напади врз новинари). Во 2 од овие физички напади новинарите беа попречени да известуваат од одредени настани.	5 напади беа регистрирани (1 физички напад, 2 незаконски приведувања на новинари, 1 оштетување на приватна сопственост и 1 попречување при известување).	3 напади беа регистрирани (1 обид за убиство, 1 случај на фрлена експлозивна направа во дворот на новинарот и 1 опожарена кола на новинар).	4 напади беа регистрирани (3 физички нападнати новинари и 1 незаконски приведен новинар).	7 напади беа регистрирани (6 физички напади врз новинари и 1 напад врз сопственоста на новинарот).

**C.1 Безбедност и статистика на неказнивост
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018; за убиства од периодот пред 15-20 години)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Број и вид на убиства. Колку новинари се убиени во последните 15-20 години? Number and types of murders. How many journalists were murdered in the past 15-20 years?	Нема такви случаи.	Официјално, нема такви случаи.	1 убиство: 2004 година. Во 2004 година, Душко Јовановиќ, уредник во дневниот весник Дан, беше убиен.	Нема такви случаи во последната декада. Од 1998 до 2005, има 14 убиени и исчезнати новинари. 8 од нив беа убиени, додека 6 се водат како исчезнати.	3 убиства: 1994, 1999 и 2001. Во 1994, Радислава Дада Вујасиновиќ, новинарка во магазинот Дуга; во 1999, Славко Чурувија, уредник и сопственик на Дејли Телеграф; во 2001 Милан Пантиќ, коресподент на Вечерње новости, од Јагодина.
Број и вид на закани и напади врз медиумски институции, организации и медиумски здруженија.	30 од кои повеќето беа против Здружението на новинарите на БиХ.	Немаше такви случаи.	1 регистриран случај. Канцелариите на весникот Слобода беа оштетени во Октомври 2017 година.	2 случаи се регистрирани. Еден портал беше нападнал три пати за краток период; Еден медиум доби закани од непознато лице на телефон.	9 случаи се регистрирани. Новинарските здруженија кои се критички настроени спрема владата беа предмет на континуиран притисок, напади и заплашувања.

**C.2 Дали државните институции и политичките актери преземаат одговорност за заштита на новинарите?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали државните институции развиле конкретни политики за поддршка на заштитата на новинарите, онлајн и офлајн? Ако одговорот е да, дали спроведувањето на таквите политики е обезбедено со доволно ресурси и експертиза?	Некои позитивни настани во 2017 година: Народниот правобранител го објави Специјалниот извештај за статусот и случаите на закани против новинарите во БиХ; Министерството за правда започна состаноци за подобрување на нивото на безбедност на новинарите.	Државните институции сè уште не развиле конкретни политики или мерки за заштита на новинарите. Неказнивоста сè уште претставува голем проблем.	Државните институции сè уште не развиле конкретни политики или мерки за заштита на новинарите. Постои општа перцепција дека постигнат е ограничен напредок во решавањето на минатите случаи на насилство врз новинарите.	Сеопфатните политики за поддршка на заштитата на новинарите сè уште не се развиени. Државното обвинителство назначи обвинители во пет центри за решавање на ова прашање. Основниот суд во Приштина назначи координатор за справување со случаи на закани и напади врз новинари.	Сеопфатните политики сè уште не се развиени, но досега се преземени следните чекори: Договор за соработка и мерки за подигнување на безбедносните нивоа поврзани со безбедноста на новинарите потпишани во 2016 година; Постојаната работна група беше составена да ја подобри заштитата на новинарите, но во ноември 2017 година петте новинари здруженија го прекинаа своето учество, бидејќи не беа задоволни од работата на групата.

**С.2 Дали државните институции и политичките актери преземаат одговорност за заштита на новинарите?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали постојат механизми (институции, програми и буџети) за следење и известување за заканите, вознемирувањата и насилството кон новинарите? Кој води евиденција за овие напади и закани? Дали државните институции објавуваат ажурирани податоци во врска со нападите врз новинарите и неказнивоста? Кои мерки се преземаат по инцидентите и од кого?	Не постојат конкретни механизми. Бесплатната линија за слободни медиуми е сè уште единствениот механизам кој ги дистрибуира податоците до сите државни институции, медиумски организации и меѓународни организации.	Не постојат конкретни механизми. Регистарот на ЗНМ е единствената постоечка база на податоци. Извештајот на МВР го потврди проблемот на неказнивост. Од 59 напади во последните пет години, само двајца од напаѓачите беа санкционирани.	Не постојат конкретни механизми. Во моментов, нема посебни докази за заканите, вознемирувањето и насилството кон новинарите. Статистичките податоци на полицијата се многу општи. Од Полицијата изјавија дека ќе се отвори ново работно место специјално за справување со ова прашање.	Не постојат такви механизми, но преземени се одредени мерки: Основниот суд во Приштина ќе изработи база на податоци за случаи на закани и напади врз новинари. Косовската полиција веќе има база на податоци, но се реши да го задолжи Секторот за тешки кривични дела да се справува со случаи на закани и напади врз новинари.	Не постојат такви механизми, но некои мерки се преземени: Јавното обвинителство усвои Упатство за собирање докази за злосторства против новинари и напади на интернет-страници. Предвидени се итни мерки во случај на напади врз новинари. Информациите за случките собрани од страна на јавното обвинителство се поднесуваа до новинарското здружение до крајот на 2017 година, но оваа практика запре во 2018 година. Министерството за внатрешни работи нема донесено никакви упатства и не започнало да води евиденција.
Дали на нападите врз безбедноста на новинарите владините институции гледаат како кршење на слободата на изразување, законот за човекови права и кривичното право? Дали јавните службеници даваат јасни изјави за истакнување на важноста на безбедноста на новинарите и ги осудуваат нападите врз нив?	Некои политичари и државни институции почнаа да посветуваат поголемо внимание на ова прашање и почесто ги осудуваат нападите врз новинарите во своите јавни изјави. На пример, ваквите напади се сметаат за кршење на слободата на изразување во јавните реакции на Народниот правобранител за човекови права.	Јавните функционери често ги осудуваат нападите врз новинарите, но државните институции сè уште недоволно ги препознаваат овие напади како прекршување на слободата на изразувањето.	Речиси сите напади се осудени од страна на јавните службеници. Сепак, бројот на нерешени случаи на насилство или закани се уште многу голем, додека некои случаи веќе се застарени.	Јавните службеници ги осудуваат нападите, но само во посериозните случаи.	Иако државните институции презедоа одредени мерки, ова сè уште не е доволно. Државните службеници не ја разбираат улогата на новинарите во општеството. Тие ретко ги осудуваат нападите врз новинарите и ако го сторат тоа, тогаш тоа е главно на селективна основа.
Дали постојат документи усвоени од државните институции кои даваат насоки за војската и полицијата и забрануваат вознемирување, заплашување или физички напади врз новинарите?	Посебни документи усвоени од државните институции не постојат. Постојат полициски насоки во справувањето со медиумите и Упатствата за медиуми во справување со полицијата, усвоени со поддршка на ОБСЕ. Сепак, овие упатства треба да се ажурираат.	Нема специфични документи усвоени од државните институции.	Нема специфични документи усвоени од државните институции.	Нема специфични документи усвоени од државните институции.	Нема специфични документи усвоени од државните институции. Единствен постоечки документ е Упатството за собирање докази за криминал против новинари и напади на интернет-страници.

**С.2 Дали државните институции и политичките актери преземаат одговорност за заштита на новинарите?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали државните институции соработуваат со новинарските здруженија за безбедноста на новинарите? Дали државните институции се воздржуваат од одобрување или промовирање на закани кон новинарите?	Некои државни институции - Министерството за правда и Народниот правобранител за човекови права, покажаа подготвеност тесно да соработуваат со Здружението на новинарите на БиХ.	Општо земено, соработката меѓу ЗНМ и државните институции е добра, но ефектите од оваа соработка сè уште недостасуваат.	Беше воспоставена добра соработка помеѓу Синдикатот на медиуми на Црна Гора и Народниот правобранител, а соработката со Министерството за внатрешни работи и Врховниот државен обвинител е во почетна фаза.	Имаме воспоставено добра соработка помеѓу АЈК и Државното обвинителство, Основниот суд во Приштина и Косовската полиција.	Договорот од 2016 година потпишан со Министерството за внатрешни работи, Јавното обвинителство и новинарските и медиумските здруженија придонесоа за подобра комуникација, полесно пријавување и подетални информации за случаи на напади и закани. Сепак, бројот на нерешените случаи сеуште е многу голем, иако ова е една од главните цели на потпишаниот договор. Од 28 случаи во 2017 година, само еден случај е решен.
Во случаите на електронски надзор, дали државните институции ја почитуваат слободата на изразување и приватност? Кој беше последниот случај на електронско следење на новинарите?	Нема докази за такви случаи.	Нема докази за такви случаи.	Нема докази за такви случаи.	Нема докази за такви случаи.	Нема поверливи докази за такви случаи. Нема доволна контрола врз државните тела кои се задолжени за електронски надзор.

**С.3 Дали криминалниот и првниот систем се справуваат ефективно со закани и насилствата врз новинарите?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали постојат конкретни институции / единици посветени на истрагите, обвиненијата, заштитата и компензацијата во однос на обезбедување на безбедноста на новинарите и прашањето на неказниост?	Не постојат такви единици / одделенија. Случаите на насилство врз новинарите не се посебно евидентирани во базите на податоци на судовите и не можат да одделно да се водат следат или да бидат пријавени.	Не постојат такви единици / одделенија.	Не постојат такви одделенија / единици. Постои само Комисија за следење на истрагите за нападите врз новинарите и медиумите чиј мандат беше продолжен на дополнителни две години. Комисијата во изминатите години идентификуваше голем број недостатоци во истрагите за 15 набљудувани случаи.	Некои мерки се преземени: Државното обвинителство има координатор кој ја координира работата на назначените локални обвинители поврзани со истрагите и гонењето на нападите врз новинарите. Косовската полиција неодамна одлучи дека нејзиниот оддел за сериозни кривични дела треба да се занимава со случаи на закани и напади врз новинари.	Не постојат такви одделенија / единици. Има само Комисија за разгледување на фактите поврзани со истрагите за убиствата на новинарите. Во август 2018 година, Владата ги продолжи надлежностите на Комисијата за разгледување на истрагите за убиствата и исчезнувањата на новинари во Косово во периодот од 1998 до 2001 година, како и за убиствата на новинарите за време на конфликтите што се случиле во поранешна Југославија, од 1991 до 1995 година.

**С.3 Дали криминалниот и првниот систем се справуваат ефективно со законите и насилствата врз новинарите?
(Период на известување: 1-ви септември 2017 – 31-ви август 2018)**

Индикатори	Босна и Херцеговина	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали постојат специјални процедури кои можат соодветно да се справат со нападите врз жените, вклучувајќи ги и жените новинари?	Не постојат такви процедури. Жените на различни позиции во медиумите, вклучувајќи ги и новинарите, се предмет на поголеми политички и други притисоци. Институциите немаат конкретни механизми за решавање на овој проблем.	Нема такви процедури.	Нема такви процедури.	Нема такви процедури.	Нема такви процедури.
Дали државните агенции обезбедуваат соодветни ресурси за да ги опфатат истрагите за закани и акти на насилство врз новинарите?	Државните агенции често не нудат соодветни ресурси кога е тоа потребно, но практиката покажа дека кога постои интерес за конкретен случај, реакциите можат да бидат брзи и ефикасни.	Адекватни ресурси нема се уште обезбедено од државните институции.	Адекватни ресурси нема се уште обезбедено од државата. Истрагите се бавни и имаат слаби резултати.	Соодветни ресурси сè уште не се обезбедени од страна на државата. Допрва треба да се види дали ќе се спроведе најавената мерка на Косовската полиција за задолжување на нејзиното Одделение за сериозни кривични дела за ова прашање.	Сè уште не се обезбедени соодветни ресурси од страна на државните институции.
Дали се обезбедуваат мерки за заштита на новинарите кога се потребни како одговор на вистински закани за нивната физичка безбедност?	Нема такви случаи.	Нема такви случаи.	Нема докази за такви мерки.	Нема докази за такви мерки.	Некои новинари беа под полициска заштита, но проблемот со овие случаи е дека таквите мерки траат премногу долго. На пример, еден новинар од Србија е под полициска заштита повеќе од 12 години.
Дали истрагите за злосторства против новинари, вклучувајќи заглашувања и закани, се истражуваат брзо, независно и ефикасно?	Истражувачките органи, полицијата и обвинителите бавно ги извршуваат своите работни задачи, особено во спроведување на ефикасни и темелни истраги за нападите и другите кривични дела против новинарите.	Врз основа на доказите на ЗНМ, истрагите за напади и закани против новинарите не се спроведуваат брзо и ефикасно.	Истрагите се бавни и често се неефикасни. Само два случаи од 2018 година беа расчистени веднаш откако се случија. Најсериозниот случај на обид за убиство сè уште не е решен.	Случаите се истражуваат брзо и независно, но судските постапки се многу бавни.	Истрагите не се спроведуваат брзо и ефикасно. Сè уште има голем број на нерешени случаи. Судските постапки траат премногу долго, често без конечни одлуки. Трите случаи на убиства сè уште не се решени.
Дали се спроведува ефикасно гонење на насилство и заглашување против целиот синџир на актери во нападите, вклучувајќи ги и поттикнувачите / организаторите и сторителите?	Кога актерите се политичари, јавни службеници или други моќни лица, многу често не се врши ефективно гонење.	Ниту сторителите на нападите врз новинарите не се казнуваат, ниту пак се иницирани истраги за поттикнувачите.	Најголем проблем е фактот што иницијаторите никогаш не се откриени. Ова е докажано во случајот со убиството на Душко Јовановиќ, за кој дури и по 14 години, осуден е само еден соучесник.	Не. Вистинските иницијатори или организатори никогаш не ги откриваат.	Само сторителите се идентификувани и осудени, додека организаторите остануваат неидентификувани.
Дали државата обезбедува соодветна обука и подигнување на капацитетите на полициските, обвинителите, адвокатите и судиите во однос на заштитата на слободата на изразување и на новинарите?	Досега се организирани одредени форми на обуки за градење на капацитетите на полициските службеници, обвинителите и судиите, но тие сè уште се недоволни.	Некои форми на обуки се организирани за полициските службеници и обвинителите, со поддршка на ОБСЕ во Македонија.	Во првата половина на 2018 година беа организирани неколку форми на обуки со поддршка на проектот на Советот на Европа JUFREX за: 9 државни обвинители, 34 судии, 7 советници во судовите и една обука во Канцеларијата на Државниот обвинител. Постојат планови за продолжување со слични обуки.	Во Косово постои тековен проект кој обезбедува обуки за обвинителите и судиите во однос на заштитата на слободата на изразување и новинарите.	Неколку циклуси на обуки се предвидени со Договорот за соработка и мерки за подигнување на безбедносните нивоа поврзани со безбедноста на новинарите потпишани во 2016 година, но тие сè уште не се имплементирани.

